
**LAPSIKOHTAISEN
VARHAISKASVATUSSUUNNITELMALOMAKKEEN
SISÄLTÖJEN SUUNNITTELU
KASVATUSKUMPPANUUDESSA**

Ammattikorkeakoulun opinnäytetyö

Sosiaalialan koulutusohjelma

Lahdensivu, syksy 2013

Heidi Rantala

LAHDENSIVU

Sosiaalialan koulutusohjelma
Sosiaalipedagoginen kasvat

Tekijä	Heidi Rantala	Vuosi 2013
Työn nimi	Lapsikohtainen varhaiskasvatussuunnitelmalomakkeen sisältöjen suunnittelu kasvatuskumppanuudessa	

TIIVISTELMÄ

Tämä opinnäytetyö tehtiin yhteistyössä pirkanmaalaisen kunnan kanssa. Yhdyshenkilönä opinnäytetyölle toimi kyseisen kunnan varhaiskasvatuksen päällikkö. Opinnäytetyön tavoitteena oli selvittää 3–5-vuotiaiden lasten, heidän vanhempiensa ja kasvattajien näkemyksiä lapsikohtaisen varhaiskasvatussuunnitelmalomakkeen sisällöstä.

Tutkimuksen teoreettisena lähtökohtana oli Urie Bronfenbrennerin ekologinen kasvatusteoria. Teoriaosuudessa tuodaan esille kodin ja päivähoidon välinen yhteistyö. Valtakunnallinen käsitetaso näyttäytyy varhaiskasvatusta ohjaavissa asiakirjoissa ja tutkimuksissa. Opinnäytetyön teoriaosassa tarkastellaan myös kasvatuskumppanuutta ilmiönä sekä pohditaan vanhempien osallisuutta varhaiskasvatuksessa.

Tutkimustehtävänä oli, millaisia näkemyksiä 3–5-vuotiailla lapsilla, heidän vanhemmillaan ja päiväkodin kasvattajilla on lapsikohtaisen varhaiskasvatussuunnitelmalomakkeen sisällöstä. Opinnäytetyössä tutkimusmenetelmänä oli kvalitatiivinen tutkimus. Aineisto opinnäytetyöhön kerättiin kyselylomaketta, Learning café -menetelmää ja ryhmähaastattelua käyttäen.

Tulosten perusteella voitiin päätellä, että lapset, heidän vanhempansa ja päiväkodin kasvattajat pitivät merkittävänä asiana sitä, että jokainen lapsi tulisi nähdyksi ja kuulluksi. Lapsen osallisuus tulisi näkyä varhaiskasvatussuunnitelmalomakkeessa. Lapsikohtainen varhaiskasvatussuunnitelmalomakkeen työstäminen jatkuu päivähoidon arjessa.

Avainsanat Lapsikohtainen varhaiskasvatussuunnitelmalomake, kasvatuskumppanuus, osallisuus, varhaiskasvat.

Sivut 50 s. + liitteet 8 s.

LAHDENSIVU
Degree Programme in Social Services
Sociopedagogical Education

Author	Heidi Rantala	Year 2013
Subject of Bachelor's thesis	Planning the Contents of the Individual ECEC Plan in Partnership with Parents and Children	

ABSTRACT

The Bachelor's thesis was done in cooperation with a municipality in Pirkanmaa. The contact person was the head of municipal early childhood education services. The aim was to examine the views of children, their parents and educators on the contents of the individual Early Childhood Education and Care (ECEC) plan.

The theoretical background was based on Urie Bronfenbrenner's ecological theory of education. It highlights the co-operation between the home and day care. In the conceptual level, there are nationally agreed concepts which appear in documents and research guiding early childhood education. The theoretical part also examines ECEC partnership as a phenomenon and discusses parents' involvement in early childhood education.

The research task was to examine how children aged 3-5 years, their parents and day care educators view the contents of the form for the individual ECEC plan. The material was collected by qualitative methods using a questionnaire, Learning Café and group interviews.

Based on the results, the conclusion was that the children, their parents and day care educators think it is important that every child should be seen and heard. Children's active involvement should be visible in the individual ECEC plan. The daycare staff will continue processing the individual Early Childhood Education and Care plan.

Keywords Individual Early Childhood Education and Care plan, ECEC partnership, participation, early childhood education

Pages 50 p. + appendices 8 p.

SISÄLLYS

1	JOHDANTO.....	1
2	VARHAISKASVATUS	2
2.1	Varhaiskasvatuksen historia.....	2
2.2	Varhaiskasvatuspalvelut ja niiden periaatteet	4
2.3	Lapsen osallisuus varhaiskasvatuksessa.....	5
2.4	Lapselle ominaiset tavat toimia.....	7
2.5	Varhaiskasvatuksen sisällölliset orientaatiot.....	9
2.6	Vanhempien osallisuus varhaiskasvatuksessa.....	10
3	KONTEKSTUAALINEN PERUSTA.....	11
3.1	Ekologinen näkökulma lapsen kasvuun ja kehitykseen	12
3.2	Konstruktivistinen oppimiskäsitys lapsilähtöisen kasvatusajattelun perustana	14
4	SUUNNITTELU KASVATUKUMPPANUUDESSA	15
4.1	Vanhempien ja kasvattajien kohtaaminen kasvatuskumppanuudessa	15
4.2	Kasvatuskumppanuus kasvatusvuorovaikutuksena.....	17
4.3	Vanhemmat kumppaneina suunnittelussa	18
5	LAPSIKOHTAISEN LOMAKKEEN SUUNNITTELUN LÄHTÖKOHDAT.....	19
5.1	Valtakunnallinen varhaiskasvatussuunnitelma	19
5.2	Kunnan varhaiskasvatussuunnitelma	20
5.3	Päiväkodin varhaiskasvatussuunnitelma	21
5.4	Lapsikohtainen varhaiskasvatussuunnitelmalomake.....	21
6	TUTKIMUSTEHTÄVÄ JA TUTKIMUKSEN TOTEUTUS.....	24
6.1	Laadullinen tutkimus.....	24
6.2	Kohderyhmän kuvaus.....	25
6.3	Aineiston hankinta.....	26
6.4	Aineiston analysointi.....	28
6.5	Luotettavuus ja eettisyys	29
7	TUTKIMUSTULOKSET JA KEHITTÄMINEN	31
7.1	Kyselyn tulosten tarkastelu	31
7.2	Learning café -tulosten tarkastelu	35
7.3	Ryhmähaastattelun tulosten tarkastelu	38
7.4	Tulosten johtopäätökset.....	40
7.5	Kehittämisehdotukset	42
8	POHDINTA.....	43
8.1	Oma oppiminen.....	46
	LÄHTEET	47

-
- Liite 1 Kyselylomake perheille
 - Liite 2 Facebook-ilmoitus
 - Liite 3 Vanhempainilta kutsu
 - Liite 4 Vanhempainillan kysymykset
 - Liite 5 Ryhmähaastattelukysymykset
 - Liite 6 Tutkimuslupa
 - Liite 7 Ennakkoilmoitus tutkimuksesta
 - Liite 8 Tutkimuslupalomake perheille

1 JOHDANTO

Viime vuosina varhaiskasvatuksen sisällön kehittäminen on ollut aktiivista kunnissa. Lapsen vanhempien ja kasvattajien toimiva ja hyvä keskinäinen kasvatuskumppanuuteen perustuva yhteistyö on merkittävänä ajatuksena lapsikohtaisen varhaiskasvatussuunnitelman sisällön suunnittelussa. Kahdenkeskiset varhaiskasvatuskeskustelut sekä yhteisten kasvatuslinjojen luominen yhdessä perheiden kanssa ovat luoneet pohjan suomalaiselle varhaiskasvatustyölle. (Kaskela & Kronqvist 2012, 5.)

Lapsille laaditaan hoito- tai kasvatussopimuksia, joihin kirjataan yhteiset tavoitteet kasvatustyön ohjaamiseksi. Osana lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaa on yhteisesti perheiden kanssa rakennettu kirjallinen lapsikohtainen varhaiskasvatussuunnitelmalomake, josta käytetään lyhennettä lapsikohtainen vasu-lomake. Lomake toimii myös työ- ja arviointivälineenä sekä dokumenttina. Lomakkeiden kirjo on moninainen ja usein lomakkeiden painopiste on ollut perustietojen kirjaamisessa. Ohjaavana asiakirjana lapsikohtaisen vasu-lomakkeen luomiseen on Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskuksen julkaisema Valtakunnalliset varhaiskasvatussuunnitelman perusteet vuodelta 2003. Sen toinen painos julkaistiin pienin arviointiin perustuvien muutosten avulla vuonna 2005. (Kaskela & Kronqvist 2012, 5.)

Tämä opinnäytetyö tehtiin yhteistyössä pirkanmaalaisen kunnan kanssa. Yhdyshenkilönä opinnäytetyölle toimi kyseisen kunnan varhaiskasvatuksen päällikkö. Tarve tämän kunnan lapsikohtaisen vasu-lomakkeen uudistamiseen on lähtenyt liikkeelle varhaiskasvatuksen arjesta. Kunnan käyttämä lomake on havaittu ongelmalliseksi ja vanhanaikaiseksi niin vanhempien kuin kasvattajienkin toimesta.

Opinnäytetyöstä on konkreettinen hyöty kunnan tarjoamalle varhaiskasvatukselle. Kunnollisen lomakkeen kautta työntekijät saavat oleellista tietoa lapsista ja heidän kehityksestään ja vanhempien toiveista ja odotuksista varhaiskasvatusta kohtaan. Nykyaikaisessa lapsikohtaisessa vasu-lomakkeessa tulee ottaa huomioon myös lasten osallisuus.

Tässä opinnäytetyössä tarkastellaan kodin ja päivähoidon välistä yhteistyötä. Opinnäytetyön teoriaosassa käsitellään kasvatuskumppanuutta avaen sen sisältämiä periaatteitaan ja teoreettista kehystä. Teoriaosuudessa käsitellään lisäksi amerikkalaisen kehityspsykologi Urie Bronfenbrennerin ekologista kasvatusteoriaa. Tämä teoria on sovellettavissa tutkimusaiheeseen kokonaisvaltaisesti.

Opinnäytetyön tutkimustehtävänä oli selvittää, millaisia näkemyksiä 3–5-vuotiailla lapsilla, heidän vanhemmillaan ja päiväkodin kasvattajilla on vasu-lomakkeen sisällöstä. Tutkimuskohteena oli kunnan päiväkotitoiminta. Kohderyhmänä olivat päiväkodin 3–5-vuotiaat lapset, heidän vanhempansa ja päiväkodin kasvattajat.

Opinnäytetyössä käytettiin kvalitatiivisia tutkimusmenetelmiä, koska tutkimus oli luonteeltaan kokonaisvaltaista tiedon hankintaa ja aineistoa käsiteltiin syvällisesti. Opinnäytetyön aineisto kerättiin kyselylomaketta, Learning café - ja ryhmähaastattelumenetelmiä käyttäen. Aineiston koostamiseen käytettiin teemoittelua ja tyypittelyä. Opinnäytetyön tutkimus- ja kehittämistoiminnan tavoitteena on ajankohtaistaa vasu-lomake pirkanmaalaiseen kuntaan.

2 VARHAISKASVATUS

Vasussa eli varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa määritellään puitteet erilaisiin varhaiskasvatuksen palveluihin. Vasu-lomakkeen tavoitteena on ohjata valtakunnallisesti varhaiskasvatuksen sisällöllistä toteuttamista, jossa merkittävässä roolissa ovat vanhemmat. Yhdessä tehty suunnitelma luo pohjan lapsen hyvälle arjelle ja elämän kokonaisuudelle. Hyvässä vuorovaikutuksessa kasvattajan kanssa lapsi tulee nähdyksi ja kuulluksi omana itsenään. (Kaskela & Välimäki 2006.)

Varhaiskasvatus on pienten lasten elämässä tapahtuvaa kasvatuksellista vuorovaikutusta. Oleellista laadukkaassa varhaiskasvatuksessa on lapsen hyvinvointi, joka on edellytys kaikelle lapsen kehitykselle, kasvulle ja oppimiselle. Kasvattajan ja vanhempien keskinäinen yhteistyö eli kasvatuskumppanuus, sekä turvalliset ja pysyvät ihmissuhteet ja kasvuympäristöt, ovat yksi merkittävimmistä lapsen hyvinvointia edistävästä tekijöistä varhaiskasvatuksessa. Laadukas varhaiskasvatus muodostuu hoidon, kasvatuksen ja opetuksen kokonaisuudesta, jossa korostetaan erityisesti myös lapsen omaehtoisen leikin merkitystä. (Valtioneuvoston periaatepäätös varhaiskasvatuksen valtakunnallisista linjauksista 2002, 9–11.)

Opinnäytetyön varhaiskasvatus luvussa kerrotaan lapsikohtaisen vasu-lomakkeen sisältöjen perustat, eli se, mitä varhaiskasvatus on. Seuraavaksi kerrotaan varhaiskasvatuspalveluista ja niiden periaatteista. Tämän jälkeen paneudutaan lapsen osallisuuteen ja lapselle ominaisiin tapoihin toimia. Sen jälkeen määritellään lapsen sisällölliset orientaatiot varhaiskasvatuksessa. Lopuksi on maininta vanhempien osallisuudesta varhaiskasvatuksessa.

2.1 Varhaiskasvatuksen historia

Päivähoidon organisoidut juuret ulottuvat vuoteen 1888, jolloin Hanna Rothman perusti ensimmäisen kansanlastentarhan Suomeen. Vuonna 1973 syntyi Suomeen päivähoitolaki (1973/36). Päivähoidon tarpeen lisääntymisen taustalla vaikuttivat muun muassa naisten työssäkäynnin yleistymi-

nen ja lasten yksityisten päivähoitojärjestelyiden tarjonnan niukkuus. (Kyrönlampi-Kylmänen 2010, 54.)

1980-luvulla vanhemmat alkoivat kritisoida päivähoiton aikuislähtöistä toimintaa ja lapsen vähäisiä mahdollisuuksia osallistua itse oman arkensa suunnitteluun päivähoitossa. Lapsikohtainen puute lasten ohjaamisessa ja tiukat säännöt olivat pääsääntöisesti kritiikin kohteena. Kritiikkiin pyrittiin vastaamaan luopumalla asiantuntijavallasta perheen ja lapsen tarpeiden määrittelyssä. Myös päivähoiton kasvatuksen sisällöllinen kehittäminen alkoi kehittyä. Urie Bronfenbrennerin kasvatuksen ekologisen mallin soveltaminen otettiin käyttöön varhaiskasvatuksen teoriaperustana. Siinä haluttiin vahvistaa perheen asemaa päivähoiton pedagogiikan toteuttamisprosessissa ja vaikuttaa samalla myös kasvattajien yhteistyökäytäntöihin. (Niekka 2010.)

Lakiin tehtiin useita muutoksia vuosien aikana. Vuonna 1983 päivähoitolakiin lisättiin yleiset kasvatustavoitteet. Päivähoitopaikoista oli etenkin kaupungeissa 1980-luvulla pulaa ja lasten hoitopaikkapäätökset jouduttiin tekemään sosiaalisin ja kasvatuksellisin perustein. Vuonna 1996 astui voimaan päivähoitolain (5.4.1991/630) muutos, joka antoi vanhemmille oikeuden saada lapsi päivähoitoon vanhempainrahakauden päätyttyä. Alettiin puhua subjektiivisesta päivähoito-oikeudesta. Yleisellä tasolla subjektiivinen oikeus merkitsee lainsäädännöllä säädettyä velvollisuutta toteuttaa kunnissa lapselle päivähoito riippumatta määrärahoista. (Kyrönlampi-Kylmänen 2010, 55.)

Vuonna 2000 päivähoiton kehittämisen strategia on ollut esiopetuksen opetussuunnitelman perusteiden alkuun saattaminen. Esiopetukseen osallistuminen on lapselle vapaaehtoista ja perheelle maksutonta, jos lapsi ei tarvitse hoitoa esiopetuksen lisäksi. Vuonna 2003 jokainen kunta pyrki ottamaan päivähoitossa käyttöön Sosiaali- ja terveysalan tutkimus ja kehittämiskeskuksen julkaiseman Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet, eli vasun.

Yhteiskunnan järjestämä, tukema ja valvoma varhaiskasvatus on lapsen eri elämänpiireissä tapahtuvaa kasvatuksellista vuorovaikutusta. Varhaiskasvatus koostuu hoidon, kasvatuksen ja opetuksen kokonaisuudesta. Sen tavoitteena on edistää lapsen tasapainoista kasvua, kehitystä sekä oppimista. Vanhemmilla on ensisijainen kasvatusoikeus ja vastuu lapsestaan. Yhteiskunnan tarjoamat varhaiskasvatuspalvelut pyrkivät tukemaan lasten kotikasvatusta. Laki lasten päivähoitosta (1983/304, 2a §) määrittelee, että päivähoiton tavoitteena on tukea päivähoitossa olevien lasten koteja. Kasvatustehtävässä päivähoiton tulee yhdessä kotien kanssa edistää lapsen persoonallisuuden tasapainoista kehitystä, ja tarjota lapselle katkeamattomat, turvalliset ja sydämelliset ihmissuhteet. Päivähoito tukee lapsen kehitystä ottaen huomioon lapsen kasvuympäristön. (Sosiaali- ja terveysalan tutkimus ja kehittämiskeskus 2005, 11.)

Laki lasten päivähoitosta (1983/304, 2a §) määrittää lapsen iän ja henkilökohtaisten tarpeiden mukaisesti. Päivähoiton tulee edistää lapsen fyysis-

tä, sosiaalista ja tunne-elämän kehitystä. Lapselle tarjotaan myös esteettistä, älyllistä, eettistä ja uskonnollista kasvatusta. Laki luonnehtii myös uskonnollisen kasvatuksen tukemista. Siinä edellytetään kunnioitettavan lapsen vanhempien tai holhoojan vakaumusta. Samalla kun päivähoito auttaa lapsen kehitystä, sen tulee tukea lapsen kasvua yhteisvastuuseen ja rauhaan sekä elinympäristön ylläpitämiseen.

Suomalaisen varhaiskasvatuksen vahvuus päivähoidossa rakentuu hoidollisen, kasvatuksellisen sekä opetuksellisen tehtävän yhdistymiseen. Varhaiskasvatus on aina tavoitteellista, suunnitelmallista ja vuorovaikutteista yhteistoimintaa. Lapsen omaehtoisella leikillä on hyvin keskeinen merkitys lapsen kehitykselle. Tämä tarkoittaa kasvatustieteellistä, monitieteistä, laaja-alaista ja tutkimukseen perustuvaa näkemystä lasten kehityksestä, kasvusta sekä oppimisesta. (Hujala, Puroila, Parrila & Nivala 2007, 152; Sosiaali- ja terveystieteiden tutkimus ja kehittämiskeskus 2005, 11.)

2.2 Varhaiskasvatuspalvelut ja niiden periaatteet

Valtakunnallisten linjausten mukaisesti varhaiskasvatusta järjestetään varhaiskasvatuspalveluissa. Näistä keskeisimpiä ovat päiväkodit, perhepäivähoito sekä muu avoin toiminta. Varhaiskasvatuspalveluita tuottavat niin kunnat, yksityiset palveluntuottajat kuin järjestöt ja seurakunnatkin. Varhaiskasvatuspalveluita tuotetaan päiväkotihoidona, yksityisenä päiväkotihoidona, ryhmäperhepäivähoitona ja hoitajan kotona antamana perhepäivähoitona. Palvelut pyritään tuottamaan läheisyysperiaatetta noudattaen. (Sosiaali- ja terveystieteiden tutkimus ja kehittämiskeskus 2005, 11.)

Marjatta Kallialan (2012, 36–37) mukaan perustoimintojen pedagogiikkaan eli Educare-malliin kuuluu varhaiskasvatuksessa lasten hoito, kasvatusta ja opetus. Educare-malli muodostuu kokonaisuudeksi ja rakentaa jatkumon varhaiskasvatuksesta esiopetukseen ja kouluun. Kokopäivähoitoa rytmittävät päivittäinen lepoaika, ruokailu ja ulkoilu. Perushoito on lapselle tarpeellinen. Educare-mallin mukaista ajattelua on tarpeen käyttää, jotta saataisiin päivähoidossa turvallinen hoitosuhde. Yksilöllinen kohtaaminen lapsen ja kasvattajan välillä voi olla esimerkiksi pukeminen tai riisuminen. Tällaisessa tilanteessa lapsi oppii muodostamaan käsitystä itsestään, kommunikoimaan ja oppimaan sanoja sekä kielen rakenteita.

Laadukkaan varhaiskasvatuksen toteuttamisen edellytyksenä on myös kasvattajien vahva ammatillinen osaaminen ja tietoisuus niin yhteisö- kuin henkilökohtaisella tasolla. Varhaiskasvatus on toimintakokonaisuus, joka koostuu kunnallisten ja yksityisten palveluntuottajien lisäksi seurakunnan ja erilaisten järjestöjen tuottamista palveluista. Esiopetus on myös osa varhaiskasvatusta, ja sitä järjestetään vuotta ennen oppivelvollisuuden alkamista. Useissa kunnissa esiopetus on järjestetty sosiaali- ja opetustoimen yhteistyössä. Yleisesti esiopetus toteutetaan päivähoitopaikkojen ja koulujen yhteydessä. Varhaiskasvatuspalveluiden piiriin kuuluvat myös ne oppivelvolliset lapset, jotka käyttävät varhaiskasvatuspalveluja, kuten esi-

merkiksi aamu- ja iltapäiväkerhoja. (Valtioneuvoston periaatepäätös varhaiskasvatuksen valtakunnallisista linjauksista 2002, 9–11.)

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet otettiin päivähoidossa käyttöön vuonna 2003. Tavoitteena oli lapsen hyvinvoinnin turvaaminen. Lapsilähtöisyyttä varhaiskasvatuksessa kannatettiin vahvasti ja aikuiskeskeisyydestä haluttiin päästä eroon. Carlina Rinaldi vaatii opettajilta kykyä arvioida jokainen tilanne yksilöllisesti. Hän painottaa oman ymmärryksen, tietoja, taitoja ja intuition jatkuvaa pohtimista sekä omien pedagogisten ratkaisujen arviointia ja analysointia. (Kalliala 2012, 41–42, 47, 51.)

Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskuksen (2005, 13) mukaan varhaiskasvatuksessa on tärkeää huomioida lapsen luonteenpiirteitä, ylläpitää lapsuutta ja opastaa lasta ihmisenä kasvamisessa. Varhaiskasvatuksen toimintaa suuntaavat yksittäisten kasvatus- ja sisältötavoitteiden kasvatuspäämäärät. Kasvattajien tehtävänä on huolehtia, että kolme kasvatuspäämäärää toteutuu. Ensimmäisenä tehtävänä on edistää lapsen hyvinvointia, toisena vahvistaa huomioimaan toisten käyttäytymis- ja toimintatapoja ja kolmantena lisätä asteittaan lapsen itsenäistymistä.

Kallialan (2012) mukaan ei ole aina helppo tunnistaa lapsilähtöisyyttä. Alle kolmivuotiaiden kanssa oleminen vaatii fyysistä ja henkistä kykyä löytää yhteinen kieli ja ymmärrys. Päivähoidon henkilökunnan vuorovaikutus on yleisimmin ystävällistä ja virheetöntä. Pienet lapset aistivat herkästi epäkohdat. Lapsi pystyy ottamaan käyttöön kaikki kykynsä ja voimavaroinsa, jos ilmapiiri on turvallinen ja innostava.

Taito- ja taideaineet ovat sukua leikille. Varhaiskasvatuksessa lapsi saa mahdollisuuden ilmaista itseänsä eri tavoin alle kouluikäisenä. Tulevaisuudessa on hyvä, että lapsella on erilaisia taitoja ja, että hän ymmärtää ja osaa käsitellä taidetta. Kyky nauttia taiteesta kasvattaa tulevaisuudessa pysyvää pääomaa. (Kalliala 2012, 53–54, 62–63.)

Eskelin ja Marttalan (2013, 75) tutkimuksessa kuvataan osallisuuden kokemuksia osana yhteisöllisyyttä. Kasvattajien tulisi luoda pedagogisia käytäntöjä lasten osallisuuden tukemiseksi. He mainitsevat, että olisi hyvä, että lapsi oppisi ilmaisemaan omia kokemuksiaan, ajatuksiaan ja tunteitaan eri tavoin vuorovaikutuksessa aikuisten ja toisten lasten kanssa.

2.3 Lapsen osallisuus varhaiskasvatuksessa

Varhaiskasvatuksen ensisijaisena tavoitteena on edistää lasten kokonaisvaltaista hyvinvointia. Lapsi voi hyvin silloin kun hänellä on mahdollisimman hyvät kasvun, oppimisen ja kehittymisen edellytykset. Hän nauttii yhdessäolemisesta muiden lasten ja kasvattajien kanssa. Lapsi tuntee myös iloa ja toimimisen vapautta rauhallisessa ja turvallisessa ilmapiirissä. Lapsi on kiinnostunut ympäristöstään, ja hän voi kohdentaa energiansa leik-

kiin, oppimiseen ja arjen toimintoihin. (Sosiaali- ja terveystieteiden tutkimus ja kehittämiskeskus 2005, 15.)

Ruotsin varhaiskasvatuksessa pedagoginen idea on lapsilähtöisyyden korostaminen. Heille on tärkeitä lapsen fyysisen, sosiaalisen ja psyykkisen kehityksen tukeminen. He korostavat lapsen elinikäistä oppimista varhaiskasvatuksessa. Ruotsin varhaiskasvatuksessa painotetaan, että on tärkeää huomioida jokaisen lapsen turvallisuus ja taata lapselle positiivisia kokemuksia. Työote on havainnoivaa läsnäoloa ja ymmärrystä. Aikuiset ovat jatkuvasti ajan hermoilla. Toiminta pienen lapsen kanssa on hoivaamista. Tehtävä varhaiskasvatuksessa on emotionaalisen hyvinvoinnin, huolenpidon ja turvallisuuden luominen. Heillä kasvattamiseen sisältyy sosialisointi, kehittyminen ja opettaminen. Jokainen lapsi tulee huomioida yksilönä. (Skolverket 2011.)

Kasvattajalta vaaditaan herkkää kykyä lukea toisen ajatuksia, käsityksiä ja tunteita. Keskeisiä periaatteita varhaiskasvatuksessa on aktiivisten aloitteiden tekeminen ja vastaanottaminen. Oppimisympäristö Ruotsin varhaiskasvatuksessa perustuu lasten tarpeisiin, uteliaisuuteen, haluun oppia ja leikkiin sekä viestintään. Tavoitteena on luoda vankka pohja lapsen tulevaa kehitystä varten. Suuri ihailemisen aihe on kasvattajien kunnioitus lapsia kohtaan. Kasvattajat kyselevät lapsilta kysymyksiä enemmän kuin antavat valmiita vastauksia. Ryhmässä lapset saavat mahdollisuuksia kokeilla oppimistaan eri tavoin, esimerkiksi tekemällä vapaasti aktiivisia valintoja. Varhaiskasvatuksen ympäristö kannustaa ja rohkaisee lapsia luovuuteen ja esimerkiksi vapaalle leikille annetaan paljon aikaa. (Kalliala 2012, 184–189; Skolverket 2011.)

Lapsen kyky toimia sosiaalisissa suhteissa on tärkein varhaiskasvatuksen tavoite, koska ihmisen koko oppimisen ja kehittymisen perusta on sosiaalisissa vuorovaikutussuhteissa. Lapsen ja aikuisen välisessä vuorovaikutuksessa aikuinen ottaa aluksi vastuullisen roolin. Siinä autetaan lasta toimimaan mahdollisimman hyvällä ja omaehtoisella tavalla. Keskeisiä sosiaalisia taitoja ovat kyky ottaa, ylläpitää yhteyttä, odottaa vuoroaan, auttaa, lohduttaa, kuunnella muita, leikkiä yhdessä, jakaa, keskustella ja sovitella sekä pystyä tekemään itsenäisiä päätöksiä. Lapsi tarvitsee myös kykyä asettua toisen asemaan, tunnistaa monenlaisia tunteita itsessä ja toisissa sekä taitoa kertoa ajatuksistaan ja tunteistaan. (Heikka, Hujala & Turja 2009, 23.)

Positiivinen minäkäsitys ja emotionaalinen tasapaino ovat perustana lapsen valmiuteen auttaa muita, hyväksyä erilaisuutta ja tehdä yhteistyötä muiden lasten ja aikuisten kanssa. Toinen keskeinen tavoite on lapsen itsenäisyyden kasvaminen. Lapsen kehittyvät itsesäätelytaidot auttavat häntä toimimaan yhä itseohjautuvammin. Ja se lisää myös lapsen lahjoja ohjata omaa oppimistaan. (Heikka, Hujala & Turja 2009, 23.)

Turjan tutkimuksen mukaan ensimmäinen ulottuvuus koskee lasten valaistumisen arvoa. Hän tuo esille, että mitä enemmän lapsilla on tietoa toiminnan taustoista tai aidoista tavoitteista ja mitä enemmän he voivat tehdä

ehdotuksia, ideoita ja olla ratkaisemassa toiminnassa, sitä enemmän he kokevat voivansa vaikuttaa eli valaistuvat ja sitä korkeammalle osallisuuden arvolla nousevat. Toisen ulottuvuuden muodostaa osallisuuden ja vaikutuksenpiiri. Kolmas ulottuvuus Turjan mukaan on ajallinen ulottuvuus. Ajallisen ulottuvuuden toiminta on joko lyhyt- tai pitkäkestoista. Se voi olla kestoltaan kertaluontoista tai kauaskantoista. Esimerkiksi metsäretket ovat kertaluontoisia toimintoja. Neljäs ulottuvuus on lasten osallisuus. Tästä esimerkkinä ovat vaikkapa kokoukset, joissa lapset saavat olla mukana toiminnan suunnittelussa ja sen arvioinnissa. (Turja 2011, 49, 50.)

Turjan (2011, 51–52) mielestä tulee myös kiinnittää huomiota materiaaliin resursseihin, esimerkiksi päiväkotien tiloihin ja välineisiin, vaikkapa siihen, kuinka päiväkoti on sijoittanut askartelutarvikkeet, lelut tai tavarat lapsen ulottuville. Lapsen osallisuuden tunne muodostuu hyvin lapsikohtaisesti, mutta perustana on lasten kokemus siitä, että he ovat dialogisessa vuorovaikutuksessa toisten, erityisesti aikuisen kanssa.

Turja (2007) tuo esille, että tarvitaan pedagogista uskallusta heittäytyä uusiin asioihin yhdessä lasten kanssa. Hänen mielestä kasvattajilta vaaditaan hyvää itseluottamusta sekä tiimin tukea uuden kokeilemisessä. Hän mainitsee, että on tärkeää keskustella vanhempien kanssa lapsen osallisuudesta. Lasten vaikuttamisen mahdollisuuksista ja muista osallisuuden ideoista tulee rakentua silta kodin ja varhaiskasvatuksen välille. (Turja 2011, 53.)

2.4 Lapselle ominaiset tavat toimia

Leikkiminen, liikkuminen, tutkiminen ja erilaisten taideaineitten ilmaisu ovat lapselle luontainen tapa toimia. Siihen sisältyy ajattelu, kielen kehitys, sisällölliset orientaatiot ja ikuinen oppiminen. On lapsen toiminnan havainnointi koko pedagogisen suunnittelun lähtökohta, esimerkiksi se, kun opettaja havainnoi ja kirjaa ylös havaintojaan lapsen jokapäiväisestä leikistä. (Heikka ym. 2009, 24.)

Leikki tuottaa lapselle mielihyvää ja toimii oppimisen pohjana varhaiskasvatuksessa ja esiopetuksessa. Kasvattajien rooli on merkittävä tekijä lapsen leikissä. Kasvattajat tukevat lasta omalla läsnäolollaan ja pystyvät samalla havainnoimaan lapsen leikkiä. Varhaislapsuudessa leikki on tärkein oppimisen taito ja se edistää mielikuvituksen, persoonallisuuden ja konkreettisen ajattelun kehittymistä. Lapsi ei leiki oppiakseen, vaan oppii leikkiessään. (Heikka ym. 2009, 24, 26.)

Lapsi kokeilee, tutkii ja ihmettelee. Lapsen omista tarpeista lähtevä tekeminen innostaa leikkeihin, ja näin sosiaaliset taidot kehittyvät. Kasvattajan tehtävä on auttaa leikin syntymisessä, havainnoida, kuunnella sekä antaa tilaa välillä rajuillekin leikki-ideoille. Eri ikäkausina lapsi hakeutuu omiin leikkeihin. Aikuisen tehtävä on tarvittaessa ohjata ja toimia tukena lapsen minuuden muodostumisessa sekä sosiaalisten ja liikunnallisten taitojen kehittämisessä. (Heikka ym. 2009, 24, 26.)

Lapsi on luonteeltaan utelias. Tutkiessaan lapsi hämmästelee, oppii ja asettaa kysymyksiä sekä kokeilee kaikkia asioita. Elämän tutkiminen ja kyseleminen on tärkeää lapsen kehitykselle ja antaa pohjan arkielämälle ja tuleville kouluvuosille. Ymmärtävinä ja kannustavina aikuisina mahdollistamme lapselle tutkimisen ilon. Kasvattaja havainnoi lapsen kiinnostuksen heräämistä asioiden tutkimiseen. Oppimisprosessin kehittyessään kasvattajat tekevät havaintoja siitä, miten lapset alkavat vertailla omaa ajatteluaan muiden ajatteluun sekä muodostaa yleiskäsitystä oppimisestaan asioista. Esimerkiksi lapsikohtaisen vasu-lomakkeeseen on hyvä kirjata ylös lapsen tutkimiseen tulleita asioita. (Perusturvalautakunta 2009.)

Liikkuminen on lapsen hyvinvoinnin ja kasvun lähtökohta. Varhaiskasvatuksen liikuntakasvatus on tärkeä sisältö lapsen holistiselle kehitykselle ja motoriselle oppimiselle sekä liikkumiselle. Se edistää lapsen kognitiivista ja sosioemotionaalista kehitystä. Liikunnalla on myös tärkeä vaikutus itsetunnon ja minäkuvan kehitykselle. Liikkumiseen sisältyy erilaisia kokemuksia ja tunteita, joissa lapsi oppii hahmottamaan omaa kehoaan, tutustuu ympäristöönsä ja toisiin ihmisiin. Stimuloivassa ja innostavassa ympäristössä lapsi pitää liikkumisen ilosta. Kasvattajan tulee antaa lapselle mahdollisuus liikkumiseen niin sisällä kuin ulkonakin. On tärkeää saada kaikki lapset mukaan liikunnalliseen toimintaan ja kannustaa heitä myös omaehtoiseen liikkumiseen. Kun liikkuminen on helppoa ja jokapäiväiseen elämään kuuluvaa lapsuudessa, se kulkee mukana myös aikuisuuteen. (Heikka ym. 2009, 27; Perusturvalautakunta 2009.)

Taiteelliseen kokemukseen kuuluvat kädentaidot, kirjallisuus, musiikki, tanssi, näytteleminen ja kuvaamataito. Taiteellinen kokeminen tempaa lapsen mukaansa ja luo pohjan myöhemmille taidemieltyksille. Kasvattajat antavat tilaa, rauhaa lapsen mielikuvitukselle ja luovuudelle sekä innostavat taiteelliseen ilmaisuun. Rakennettu ympäristö antaa lapselle taiteellisia elämyksiä. Ympäristön esteettisyys, eli luonto, antaa lapselle mahdollisuuden tutkia eri materiaaleja ja käyttää ideoita sekä harjoittaa lapsen taitoja. (Perusturvalautakunta 2009.)

Pedagogiset sisällöt ja teemalliset kokonaisuudet tulee laatia niin, että ne lähtevät lasten mielenkiinnonkohteista ja aikaisemmista kokemuksista. Lapsikohtainen osallisuus lähtee mikrotason vuorovaikutustilanteista, joissa lapset saavat aitoja kokemuksia kuulluksi tulemisesta ja vaikuttamisesta. Lapselle ominainen tapa toimia on leikkiä, liikkua, kokea ja tutkia ympäristöä. Lapsen tapa toimia vahvistaa hänen hyvinvointiaan ja itsetuntemustaan sekä tukee hänen osallistumismahdollisuuksiaan. Lapsi kuvastaa toimiessaan ajatteluaan ja tunteitaan itselleen mieluisalla tavalla. Kun kasvattajat työskentelevät ja keskustelelevat yhdessä lasten kanssa sekä havainnoivat lasten toimintaa, heille avautuu uusi näkemys lasten ajatteluun ja elämään. Ollessaan vuorovaikutuksessa luonnon ja ihmisten kanssa lapset käsittelevät ja tutkivat tietoa olemassa olevien tunteiden avulla. Lapset ovat aktiivisia oppijoita. (Turja 2011, 44, 47; Sosiaali- ja terveystieteiden tutkimus ja kehittämiskeskus 2005, 20; Kaskela & Välimäki 2006.)

2.5 Varhaiskasvatuksen sisällölliset orientaatiot

Sisällölliset orientaatiot ovat työkaluja lasten kokemusmaailman laajentamisessa. Sisällöllisiä orientaatioita ovat matemaattinen, luonnontieteellinen, historiallis-yhteiskunnallinen, esteettinen, eettinen ja uskonnolliskatsomuksellinen orientaatio. Orientaatiot muodostavat varhaiskasvatuksesta kasvattajille kehyksen siitä, millaisia kokemuksia, tilanteita ja ympäristöjä heidän tulee etsiä, muokata ja tarjota, jotta lapsen kasvu ja kehitys etenisi tasapainoisesti. (Sosiaali- ja terveysalan tutkimus ja kehittämiskeskus 2005, 26–29.)

Lapsi oppii tekemällä ja osallistumalla. Toimiessaan vuorovaikutuksessa ympäristön ja kasvattajien kanssa lapset käsittelevät ja jäsentävät tietoa olemassa olevien käsitteiden avulla. Lapset ovat aktiivisia oppijoita. Orientaatiot ovat kasvattajille toiminnan rajat. Oppiaineiden sisältöjen opiskelu ei ole tarkoituksenmukaista, vaan tarkoitus on lisätä lapsen edellytyksiä ymmärtää elämää. (Kaskela & Välimäki 2006.)

Varhaiskasvatuksessa matemaattinen orientaation tarkoituksena on johdella lapsia oppimaan vertailun, ajattelemisen ja laskemisen taitoja. Näitä taitoja lapsi opettelee eri tilanteissa, todellisten materiaalien ja välineiden avulla sekä leikin kautta. Lapsikohtaiset taipumukset, lähiympäristön toiminta, kieli ja kulttuurin arvot vaikuttavat lapsen matemaattiseen oppimiseen. Kasvattaja havainnoi ja kirjaa ylös lapsen kiinnostuksen kohteita ja ajattelun kehittymistä vasu-lomakkeeseen. Arvioinnissa pohditaan yhdessä vanhempien kanssa, miten päiväkodin ympäristö ja vuorovaikutus tukevat lapsen matemaattisen ajattelun kehitystä. Mietitään myös, miten oppimisympäristöä voidaan rakentaa vieläkin kiinnostavammin ja innostavammin. (Heikka ym. 2009, 30.)

Keskeisiä taitoja luonnontieteellisessä orientaatioissa on luonnonilmiöihin tutustuminen havainnoimalla, tutkimalla ja kokeilemalla. Kasvattaja seuraa lapsen kiinnostuksen heräämistä luonnon tapahtumiin, eläimiin ja kasveihin. Lasten käsityksiä saa parhaiten selville keskustelemalla ja kuuntelemalla lasten välistä keskustelua sekä havainnoimalla heidän leikkejään. Lapsen tietoa voidaan saada keräämällä tietoa käsitekarttamenetelmällä. Käsitekartta voi olla monimuotoinen, esimerkiksi sen voi muokata lapselle aidon ja havainnon asiaksi, eli tiedon puuksi. Tiedon puuhun voidaan kirjoittaa, mitä lapset entuudestaan tietävät jostain asiasta ja mitä käsitteitä he siihen haluaisivat lisätä. Vanhemmat ja kasvattajat arvioivat yhdessä lapsen luonnontieteellisen oppimisen taitoja vasu-lomakkeessa. (Heikka ym. 2009, 30–31.)

Historiallis-yhteiskunnallisessa orientaatioissa tutustutaan eri lähiympäristön kohteisiin ja näköaloihin. Siinä rakennetaan tärkeitä havainnoiteja nyky- ja entisajan ilmiöille. Lapsi oppii tekemään lähikulttuurin havaintoja ja toimimaan omassa yhteisössään. Tärkeässä asemassa on lapsen oma havainto kulttuuriperinteestä. Myös lapsen näkemys mediasta on tärkeä. Lapsikohtaisessa vasussa kasvattaja miettii, miten voidaan tukea lapsen kulttuurisen persoonan maailmannäkemyistä sekä tukea häntä asennoitu-

mistaan mediaan ja toisiin kulttuureihin sekä sen osallisuutta. (Heikka ym. 2009, 31–32.)

Esteettinen orientaatio tarkastelee lapsen kokemuksia. Siinä määritellään, minkä kautta lapsi oppii hahmottamaan omia arvostuksiaan, mielipiteitään ja visioitaan. Esteettiseen orientaatioon kuuluu muun muassa havaitsemista, kuuntelemista, tuntemista, luomista ja kuvittelua sekä näkemystä. Kasvattajan tulee hallita pedagogiset sisältötiedot. Hänen tulee pystyä arvioimaan ympäristöstä nousevat taidekasvatuksen moninaisuudet ja kytkeään ne luonnolliseksi osaksi muuta toimintaa, kasvatusta ja opetusta. Eettinen orientaatio on päivittäisessä elämässä tulevien asioiden kysymyksiä. Lapsen kehitystason mukaan on tärkeitä käsitellä oikeudenmukaisuuden, tasa-arvon, kunnioituksen ja vapauden kysymyksiä. Kasvattaja havainnoi lapsen elinympäristöä ja sitä, miten lapset toimivat yhdessä ryhmänä sekä heidän keskinäisiä suhteitaan. (Heikka ym. 2009, 32.)

Uskonnollis-katsomuksellisen orientaation mukaan perehdytään lapsikohtaiseen uskonnon historiaan ja tapoihin. Lapsille suodaan mahdollisuus rauhoittumiseen ja mietiskelyyn. Lapsen tulee kysellä sekä tehdä tuttavuutta eri katsomusaloihin. Lapsikohtaisessa vasussa kasvattaja huomioi lapsen ominaiset tavat toimia. Kasvattaja pystyy tuolloin hyödyntämään lapsen kiinnostuksen kohteet parhaalla tavalla. (Heikka ym. 2009, 32–33.)

2.6 Vanhempien osallisuus varhaiskasvatuksessa

Kasvatuskumppanuussuhde toimii hyvänä pohjana vanhempien osallisuudelle. Sujuva ja luonteva yhteistyö päiväkodin ja kodin välillä rohkaisee vanhempia osallistumaan. Vanhemmilla on oikeus vaikuttaa päiväkodin toimintaan. Yhteistyön lähtökohtana on vanhempien ja kasvattajien tasa-arvoinen vuorovaikutus eli aito dialogisuus.

Alasuutarin (2004, 171) mukaan usein käy niin, että asiantuntijuus, ammattilaisen valta suhteessa perheeseen on este rakentavalle yhteistyölle. Kohtaamisiin kasvattajien kanssa vanhempi tuo mukanaan oman kokemuksellisen tietonsa vanhemmuudesta ja lapsestaan. Vanhemman ja ammattilaisen lähtökohtana on arvostus. Valtaeron vuoksi on ennen kaikkea ammattilaisen vastuulla helpottaa yhteistyötä sekä antaa vanhemmalle ja hänen tiedolleen vähintäänkin tasavertainen asema asiantuntijaoletusten kanssa.

Nykyisin varhaiskasvatuksessa korostetaan erittäin paljon vanhempien osallisuuden lisäämistä. Vanhemmilla voi usein olla käsitys, etteivät he ymmärrä riittävästi palveluiden sisällöstä, eivätkä sen vuoksi koe voivansa vaikuttaa riittävästi asioihin. Kasvattajien vastuulla on järjestää vanhemmille mahdollisuuksia olla osallisena lastensa varhaiskasvatuksessa. Vanhemmille tulee järjestää runsaasti aikaa keskustella lapsensa kasvatuksesta päivähoiton henkilökunnan kanssa. (Kiiskinen & Korpi 2011; Kaskela & Kekkonen 2011, 25–26.)

Avainasemassa oli myös keskustelu ja kokemusten jakaminen muiden vanhempien kanssa. Psykologinen osallisuus näkyy varhaiskasvatuksessa siten, että vanhemmat kokevat voivansa itse olla osallisena lapsensa varhaiskasvatuksessa ja sen suunnittelussa. Toiminnallinen osallisuus ilmenee vanhempien toimimisena lastensa varhaiskasvatuksessa. Erilaisten vanhempainiltojen tai teemapäivien järjestäminen ja osallistuminen niihin ovat osa toiminnallista osallisuutta. (Kiiskinen & Korpi 2011; Kaskela & Kekkonen 2011, 25–26.)

Erityisen merkittävää on myös muistaa, että vaikka vanhempi ei hoitopäivän aikana ole aidosti läsnä, on kasvatusoikeus ja -vastuu kuitenkin vanhemmalla. Vanhempien tulee aina olla mahdollisuus osallistua lapsensa saamaan varhaiskasvatukseen. Poliittisen osallisuuden toteutuminen edellyttää vanhempien osallistumista vasu-keskusteluihin. Niitä voivat olla esimerkiksi vanhempainillat, varhaiskasvatussuunnitelmien laatiminen ja muu mahdollinen toiminta. (Kiiskinen & Korpi 2011; Kaskela & Kekkonen 2011, 25–26.)

Vanhempien osallisuus varhaiskasvatuksessa näkyy parhaiten tavallisissa arjen tilanteissa. Tärkeintä osallisuuden toteutumisessa on se, että vanhemmat ja kasvattajat sitoutuvat osallisuuden edistämiseen. Varhaiskasvatuksessa osallisuuden kehittämiseksi oleellista on se, että pyritään luomaan arkisia käytäntöjä, työmuotoja ja toimintatapoja. Siinä edellytyksenä on, että vanhempien ja lasten näkemykset ja mielipiteet tulevat ymmärretyksi ja huomioituksi sekä kuulluiksi. Haasteellista vanhempien osallisuuden lisäämiseksi varhaiskasvatuksessa on se, että osataan luoda niitä arkipäivän käytäntöjä, joissa vanhemmat kokevat tulevansa aidosti huomioituksi. (Heikka ym. 2007, 22.)

Vanhempien kanssa on tärkeitä arvioida jo alussa lapsen henkilökohtaisia tarpeita, identiteettiä ja kulttuurista taustaa. Yhdessä tulee myös suunnitella käytännön tekemiset lapsen kanssa. Kielen ja kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin lisäksi on tärkeitä havainnoida alkuvaiheessa lapsen sosiaalisia taitoja. Lisäksi tulee havainnoida lapsen minäkäsitystä ja itsetuntoa sekä omatoimisuuden, muun toiminnan ja oppimisen perustaitoja. (Heikka ym. 2007, 23.)

3 KONTEKSTUAALINEN PERUSTA

Lapsikohtaisen vasun kontekstuaalisen perustaa tarkastellaan ekologisen kasvatusteorian kautta. Amerikkalaisen kehityspsykologi Urie Bronfenbrennerin (2002) kehittämä ekologinen kasvatusteoria on osa tämän opinäytetyön teoreettista kehystä. Ekologinen teoria kuvaa inhimillisen kehityksen tapahtumia yksilön ja ympäristön välisenä vuorovaikutuksena. Bronfenbrennerin kehittämä teoria kehittyy yksilön kasvavana, dynaamisena kokonaisuutena, joka osallistuu itse ympäristönsä rakentamiseen. Vuorovaikutus kehittyvän yksilön ja ympäristön välillä on molemminpuo-

linen. Persoonan kehitykseen vaikuttava ympäristö ei rajoitu yhteen lähiympäristöön, vaan laajenee lähiympäristöjen välisiin suhteisiin sekä laajempiin ulkopuolisiin ympäristövaikutuksiin. (Karila, Kinos & Virtanen 2001, 207.)

Bronfenbrennerin teoria korostaa kasvuympäristön vuorovaikutussuhteiden vaikutusta lapsen kehitykseen. Kontekstuaalinen varhaiskasvatuksen prosessi tarkastelee kasvua ja oppimista lapsen näkökulmasta, jonka keskellä on lapsi. Kontekstuaalinen lähtökohta on, että jokaisen lapsen kulttuurista taustaa kunnioitetaan ja se tulee huomioida lapsikohtaisissa arvioinneissa. Varhaispedagogiikan perustana nähdään varhaiskasvatuksen kasvatusyhteistyö. Kasvattajille tämä tarkoittaa uudennäköistä, sitovampaa ja perhelähtoisempää roolia. Jatkuvuudella on merkittävä painoalue lapsen siirtyessä kotoa päivähoitoon sekä sieltä esiopetukseen ja esiopetuksesta kouluun. Jatkuvuus tulee turvata eri ympäristöissä. (Heikka ym. 2009, 43–44, 45.)

3.1 Ekologinen näkökulma lapsen kasvuun ja kehitykseen

Ihmisten välisen vuorovaikutuksen roolit kuvataan Bronfenbrennerin teorian pohjalta. Lähtökohtana ovat kahden ihmisen muodostamat roolit. Tutkimuksessa tarkastellaan kasvatuskumppanuutta päiväkodin ja kodin välillä, koska koti ja päiväkoti yhdessä nähdään lapsen mesosysteeminä. Lähtökohtana Bronfenbrennerin teoria nähdään systeeminä ja vuorovaikutuksellisenä ilmiönä. Kehitys toteutuu yksilön vuorovaikutuksessa eritasoisten systeemien kanssa. Rooleilla on tärkeä asema ihmisen kehityksessä. Esimerkiksi kun lapsi siirtyy kotoa päiväkotiin, päiväkodista tulee hänen uusi mikrosysteeminsä ja lapseen kohdistuvat odotukset saattavat muuttua. Toisin sanoen hänen roolinsa muuttuu pienestä lapsesta jo vähän itsenäisemmäksi päiväkotilapseksi. (Karila ym. 2001, 209; 210, 211–212.)

Bronfenbrenner (2002) näkee roolin vaihdokset ihmisen kehityksen kannalta tärkeänä ympäristön muutoksena. Bronfenbrennerin mukaan rooli vaikuttaa, jopa siihen, mitä ihminen ajattelee ja tuntee. Ihmisillä on olemassa samanaikaisesti erilaisia rooleja sen mukaan, missä tilanteessa ja ympäristössä he toimivat. Esimerkiksi pienen tytön rooleja voivat samanaikaisesti olla tyttären, sisaren ja ystävän roolit. Ekologisen näkökulman merkittävä kehitys on yksilön toimiminen erilaisissa mikrosysteemeissä. Esimerkiksi erilaiset kokemukset ihmisen toimiessa kulttuurisissa, sosiaalisissa, etnisissä tai uskonnollisissa ryhmissä voivat saavuttaa ihmiselle suurta voiman tunnetta. (Karila ym. 2001, 211–212.)

Härkönen (2008) tulkitsee Bronfenbrennerin ekologista näkökulmaa lapsen kasvun ja kehityksen niin, että mikrosysteemeissä lapsen kehitykseen vaikuttavat hänen oman toiminnan lisäksi myös toimintaympäristön muut ihmiset, esimerkiksi kotona vanhemmat ja sisarukset. Toimintaympäristön muiden ihmisten kautta lapsen kehitykseen vaikuttavat myös sellaiset ympäristöt, joihin lapsi ei itse ole yhteydessä, esimerkiksi vanhemman työ-

paikan tapahtumat. Mikrojärjestelmä on yksilön välitön kasvuympäristö. Varhaislapsuuden tyypillisimpiä mikrosysteemejä ovat koti, päivähoitopaikka, lapsen toveripiiri ja naapurit. Kukin näistä mikrosysteemeistä koostuu toiminnoista, rooleista ja ihmisten välisistä suhteista. Lähiympäristön roolien, suhteiden ja toiminnan lisäksi merkittävää yksilön kehitykselle on se, minkälaiset henkilökohtaiset ominaispiirteet lähiympäristössä toimivilla henkilöillä on suhteessa kehittyvään yksilöön. (Bronfenbrenner 2002, 263–264; Kanninen & Sigfrids 2012, 47.)

Mikrojärjestelmän tasolla kehityksellinen voima kietoutuu sen aineistoihin, eli toimintoihin, rooleihin ja ihmisten välisiin suhteisiin. Kaikilla toimintojen muodoilla ei välttämättä ole niin isoa merkitystä kehitykselle. Kehityksen kannalta merkittäviä toimintoja ekologisessa teoriassa ovat niin sanottu molaariaktiviteetit. Molaariaktiviteetit toimivat kehityksen mittarina. Yksilön kehitysprosessiin yhdistyvä aktiviteetit kehittyvät usealla tasolla. Lapsi pystyy kehittyessään esimerkiksi siirtymään leikissään ja mielikuvituksessaan ajassa ja paikassa ympäristön ulkopuolelle. (Karila ym. 2001, 209–210.)

Kontekstuaalisen kasvun prosessissa kasvun ja kasvatuksen lähtökohtana on toimiva vuorovaikutus, joka kehittyä henkilökohtaisen käyttäytymisen ja sosiaalisen ympäristön yhteisrakentumisesta. Lähtökohtana on, että lapsi ei ole vain ympäristön vietävissä, vaan hän on itsetietoisesti osana systeemiä ja pystyy omalla olemassaolollaan vaikuttamaan systeemiin. Oma-aloitteisella osallistumisella kasvuympäristöön lapsi pystyy käsittelemään ja rakentamaan lähiympäristönsä toimintaa omilla ajatuksillaan, valinnoillaan ja tekemisillään. (Hujala ym. 2007, 21–22.)

Huomio tulee kiinnittyä siihen, että pieni lapsi on määritelty aktiiviseksi toimijaksi mesosysteeminä. Se tarkoittaa kodin ja päivähoiton kanssakäymisen, yhteyksien ja yhteisten tekemisien aluetta. Vaikkakin pieni lapsi kuuluu molempiin mikrosysteemiin, kuvailee Härkönen teoksessaan, että Bronfenbrennerin määritelmistä ei voi päätellä, että lapsen itsensä pitäisi olla aktiivinen toimija systeemien välisellä tasolla. Mesojärjestelmä muodostuu, kun kehittyvä yksilö kohtaa toisen mikrosysteemin. Tämä tapahtuu esimerkiksi silloin, kun lapsi aloittaa päivähoiton. (Härkönen 2008; Kanninen & Sigfrids 2012, 47)

Puhutaan ekologisesta siirtymästä. Tähän ekologiseen siirtymään liittyy usein muutoksia yksilöön kohdistuvissa rooleissa ja odotuksissa. Lapsen kohdistuvat odotukset kotona ja päivähoitossa voivat olla erilaisia. Lapsen vasun kannalta mesojärjestelmän luonne ja toimivuus ovat keskeistä. Lapsen kasvuympäristöjen välisen vuorovaikutussuhteen toimivuus on sekä perheen että päivähoiton kasvatuksen laadun yksi keskeinen tekijä. (Härkönen 2008; Kanninen & Sigfrids 2012, 47.)

Eksojärjestelmät ovat kehittyvän yksilön lähiympäristöä laajempia systeemejä, joiden vaikutus kehitykseen tapahtuu välillisesti. Esimerkiksi vanhempien työolosuhteet vaikuttavat välillisesti lapsen kehitykseen. Päivähoitossa eksosysteemiin vaikuttavia tekijöitä ovat päivähoiton työnte-

kijöiden oman henkilökohtaisen elämän lisäksi myös ammatillisuuteen liittyvät tekijät. Tällaisia ovat esimerkiksi kasvattajien koulutustausta ja työskentelyolosuhteet. Päivähoidon toimintakulttuuri ja lapsen asema päivähoito-kasvatuksessa muodostuu siitä, minkälaiset näkemykset lapsesta, lapsen tarpeista, hoidosta ja kasvatuksesta päivähoidon aikuisilla on. Esimerkkejä tästä ovat päiväkodin lapsikohtaiset vasut sekä määritelmät kasvatuskumppanuudesta. (Hujala ym. 2007, 25; Kanninen & Sigfrids 2012, 47; Bronfenbrenner 2002, 263–264.)

Ekologisen teorian neljäs ympäristötaso luonnehtii lapsen kehityksen näkökulmaa niin, että makrosysteemejä ovat ne yhteiskunnalliset ja perhepoliittiset päätökset ja järjestelmät, jotka välillisesti vaikuttavat lapsen kehityksen suuntaan. Esimerkiksi päivähoitoa raamittavat valtakunnalliset lait ja asetukset kuuluvat lapsen makrosysteemiin. Makrosysteemiin kuuluu myös kulttuurissa ja yhteiskunnassa vallitseva ideologia, joka välillisesti vaikuttaa lapsiperheitä koskeviin perhepoliittisiin toimenpiteisiin. (Kanninen ja Sigfrids 2012, 48.)

3.2 Konstruktivistinen oppimiskäsitys lapsilähtöisen kasvatustajattelen perustana

Konstruktivistisessa oppimisen pedagogiikassa keskeiseksi kasvattajan käytännön toimintaa ohjaavaksi näkökulmaksi nousee lapsilähtöisyys. Lapsilähtöisyydessä korostuu lapsen rooli aktiivisena oppijana ja oman oppimisensa subjektina. Aikuisen tehtävänä on olla läsnä ja antaa tilaa lapsen oman oppimisprosessin muotoutumiselle. Lapsen omat kiinnostuksen kohteet, arkipäivän kokemukset ja niistä nousevat ongelmat ovat oppimisen lähtökohtia. Konstruktivismiin pohjautuvan lapsilähtöisyyden perusajatuksena on pyrkiä rakentamaan kasvatuskäytännöt siten, että ne vastaisivat, jokaisen lapsen yksilöllisiä tarpeita. Kasvatustajattelen tavoitteiden, sisältöjen ja menetelmien tulee lähteä lapsesta. Vastavuoroinen ja tasavertainen yhteistyö lapsen vanhempien ja päiväkodin kasvattajien kanssa mahdollistaa ymmärtämään lasta omana ainutkertaisena yksilönä. (Hujala ym. 2007, 55–56.)

Lapsilähtöiseen oppimisen pedagogiikkaan pyrittäessä on keskeistä tiedostaa lapsen oppimisen olevan ainainen prosessi, joka näkyy jokapäiväisissä toiminnoissa. Lapsen kasvun ja oppimisen tukemisen tulee nojautua kasvattajan tietoisuuteen lapsen oppimisprosessin eri vaiheista. Kasvattajan tulee havainnoida, dokumentoida ja arvioida lapsen oppimisen etenemistä voidakseen tukea lasta oikealla tavalla. Vaikka lapsilähtöinen pedagogiikka korostaa lapsen yksilöllisen ja omaehtoisen oppimisprosessin merkitystä, niin kaikki oppiminen tapahtuu kuitenkin vuorovaikutuksessa aikuisen ja vertaisryhmän kanssa. Vuorovaikutus aikuisen tai osaavamman kaverin kanssa on perusta oppimiselle. (Hujala ym. 2007, 56–57.)

4 SUUNNITTELU KASVATUSKUMPPANUUDESSA

Tutkimuskunnan perusturvalautakunnan varhaiskasvatussuunnitelman (2009) mukaan hyvä ja toimiva kumppanuus alkaa vanhempien ja lasten tutustumisella päivähoitopaikkaan. Ennen päivähoiton alkua vanhemmat tulevat tutustumaan päiväkotiin ilman lasta. Tällöin voidaan luoda turvallinen kontakti vanhempiin ja kuulla lapsesta kaikki tärkeä informaatio. Yhdessä vanhempien kanssa sovitaan vasu-keskusteluista ja päivittäisestä tiedottamisesta, kuten viikko- ja kuukausitiedotteista, sekä niiden laadusta ja määrästä. Vanhempainillat, juhlat ja erilaiset yhteiset tapahtumat luovat myönteisen ja avoimen ilmapiirin kasvatuskumppanuuden syventymiselle. Vanhemmat voivat halutessaan aina jäädä tutustumaan lapsen päivään.

Laissa on asetettu päivähoiton tehtäväksi tukea kotien kasvatustyötä. Perheiden subjektiivinen oikeus hoitopaikkaan vahvistaa lasten oikeutta osallistua varhaiskasvatukseen ja mahdollistaa vanhemmille tuen saamisen kasvatustehtävässään. Vanhempien kasvatusoikeus ei katoa lapsen hoitoon jättämisen jälkeen, vaan vanhemmilla on oikeus ja suotavaa osallistua lapsensa varhaiskasvatukseen. (Kaskela & Kekkonen 2006, 20, 25.)

4.1 Vanhempien ja kasvattajien kohtaaminen kasvatuskumppanuudessa

Varhaiskasvatuksessa kasvatuskumppanuudella tarkoitetaan vanhempien ja päivähoiton kasvattajien tietoista sitoutumista toimimaan yhdessä lasten kasvun, kehityksen ja oppimisen prosessien tukemisessa. Aloitteen kasvatuskumppanuuden luomiseen tekee kasvattaja, ja kumppanuuden ylläpitämisen päävastuu on kasvattajalla. Tarkoituksena on syventää hiljalleen vanhempien ja päivähoiton kohtaamisia. (Kalliala 2012, 92; Kaskela & Kekkonen 2011, 11, 17, 20–21.)

Vanhempien kuuleminen on yhä tärkeämpää varhaiskasvatuksessa ja siksi heidän näkemyksensä tuleekin ottaa huomioon lapsen varhaiskasvatuksen suunnittelemisessa ja toteuttamisessa. Vanhempien tulee pystyä vaikuttamaan päivähoitoyksikön ja kunnan vasun sisältöön ja arvioinnin perusteisiin. Lisäksi vanhemmat kokevat arvokkaaksi sen, että kasvattaja on kiinnostunut heidän ajatuksistaan, odotuksistaan, peloistaan ja toiveistaan. (Kaskela & Kekkonen 2006, 13, 17, 26.)

Kasvattajien asiantuntijuuden ja vanhempien oman lapsensa tuntemisen tulee kohdata tasa-arvoisessa ja aidossa dialogissa, jolloin tavoitteena on, että lapsi tulee oman elämänsä kokijana nähdyksi ja ymmärretyksi. Haku-tilanteissa on hyvä ottaa lapsi mukaan kertomaan päivän tapahtumista, ajatuksistaan ja tunteistaan. Kasvattaja voi esimerkiksi positiivisuudellaan rohkaista vanhempia keskustelemaan lapsestaan. Suora ongelmakeskeinen puhe aiheuttaa vanhemmissa nopeasti varautuneisuutta, eikä tue luottamisen syntymistä. (Kaskela & Kekkonen 2011, 17, 21, 24, 44.)

Kumppanuudessa kasvattajat ja vanhemmat auttavat lasta hänen tarinoidensa ja kokemustensa jakamisessa sekä muistelemisessa ja tallentamisessa. Kaksi kasvunpaikkaa muodostaa lapsen fyysistä, psyykkistä ja sosiaalista eheyttä tukevan kokonaisuuden. Avoin keskustelu jakaa arjen hoitoja kasvatustapahtumista aikuisten kesken. Kertomalla hoidon aikana tapahtuneita kokemuksia, tunteita, tapahtumia ja tarinoita kasvattaja antaa vanhemmalle sekä tilan että paikan päästä mukaan lapsensa arkeen. Kumppanuuden tarkoituksena on luoda riittävä luottamus huolten huoli puheeksiottoa varten. (Kaskela & Kekkonen 2011, 17, 21, 24, 44.)

Kasvatuskumppanuuden ammattitaito rakentuu kahdenkeskeisissä vuorovaikutustilanteissa, esimerkiksi yhteisymmärrystä etsien lapsen kasvun yhteisöistä sekä kasvattajan reflektiosta omaan toimintaan ja suhteissa olemiseen. Kumppanuudessa kasvattajan roolin ja työtapojen on tärkeää perustua perhelähtöisyyteen. Kasvun pitää myös osata ottaa etäisyyttä asiantuntijalähtöiseen työtapaan. Kasvattajan tulisikin irrottautua omasta työ- ja elämänsäkokemista mielikuvista, jotta vanhempien näkemykset ja havainnot tulisivat kuulluiksi ja huomioituiksi (Kaskela & Kekkonen 2011, 19, 28.)

Marjatta Kekkonen tutkimuksen mukaan Vaikuta Vanhempi -kyselyyn vastanneiden alle kolmivuotiaiden lasten vanhemmat olivat suuremmaksi osin tyytyväisiä lapsensa päivähoitopalveluihin. 91 % vanhemmista oli tyytyväisiä kasvattajien ammattitaitoon, 87 % päivähoitopalveluiden jakamiseen ja 86 % joustaviin hoitoaikoihin. Tyytymättömmimpiä oltiin tiedonkulkuun kunnan ajankohtaisista varhaiskasvatusasioista. 44 % vanhemmista oli tyytymättömiä tiedonkulkuun ja 52 % henkilöstön riittävyyteen. (Kekkonen 2009, 163–164.)

Yleisimmin esiin nostettu asia koski lapsikohtaisen keskustelutilan puuttumista ja vanhempien sekä kasvattajien kohtaamisten toimimattomuutta. Vanhemmat toivoivat yhteistyöltä enemmän kuuntelua, rehellisyyttä, velvoitetta ja kiireettömyyttä. Kaiken kaikkiaan vanhemmat toivoivat keskustelua eli ajan ja paikan luomista kiireettömälle ja avoimelle dialogille perheen lapsesta ja tämän varhaiskasvatuksesta. Keskustelupaikan puuttuminen ja kasvattajien sekä vanhempien välisen interaktion ohuus puhuttivat vanhempia. Kekkonen mukaan alle kolmivuotiaiden päivähoitolaisten vanhemmat tunsivat, ettei heillä ole riittävästi mahdollisuutta lapsikohtaisiin kasvatustilanteisiin kasvattajien kanssa ja he kaipaisivat lapsikohtaisuutta päivittäisiin keskusteluhetkiin sekä erikseen järjestettäviä kasvatustilanteita. Pienten lasten vanhemmat nostivat yleisissä mielipiteissä erittäin tärkeiksi säännölliset, lapsikohtaiset kasvatustilanteet, koska vanhemmat tarvitsevat alle 3-vuotiaan lapsen nopeasti tapahtuvan kehityksen seuraamiseksi tietoa lapsen leikistä, oppimisesta ja lapsiryhmässä toimimisesta. (Kekkonen 2009, 164.)

Vanhemmat lisäisivät keskustelujen säännöllisyyttä, kiireettömyyttä ja lapsikohtaisuutta. Heidän toiveensa keskustelujen tiheydestä vaihteli. Keskusteluita toivottiin käytävän viikoittain, kuukausittain, kvartaaleittain tai vähintään puolivuositain. Suurin osa vanhemmista suhtautui vasu-

lomakkeeseen myönteisesti, mutta se herätti vanhemmissa myös epäilyjä eli pelkistyykö elävä, pirteä lapsi viranomaislomakkeeksi, päiväkodin hyllylle arkistoiduksi dokumentiksi. (Kekkonen 2009, 164.)

4.2 Kasvatuskumppanuus kasvatuvuorovaikutuksena

Merkittävää on, miten vanhemmat kokevat ammattilaisen suhtautumisen. Joskus vanhemman näkökulma tai kasvatustrategia saattaa ollakin lapsen kannalta huono, mutta väittelemine vanhemman kanssa johtaa erittäin harvoin onnistuneeseen lopputulokseen. Sen sijaan yhdessä pohdiskeleminen ja uusien vaihtoehtoisten toimintatapojen löytäminen ovat yhteistyösuhteen välttämätön edellytys. Olennaista on välittää vanhemmille kohdatuksi tulemisen näkemys. Kasvattajan ja vanhemman välille syntyy vaihteleva suhde lapsen tullessa päivähoidon. Kasvatuskumppanuudessa tavoitellaan kuuntelevia, kunnioittavia ja luottamuksellisia suhteita. (Kaskela & Kekkonen 2006, 15; Kekkonen 2012, 52; Kanninen & Sigfrids 2012, 135.)

Kasvatuskumppanuuden periaatteita ovat kuuleminen, kunnioitus, dialogi ja luottamus. Molemminpuolinen kommunikointi ja avoimuus auttavat yhteistyön kehittymisessä kodin ja päivähoiton välillä. Se on aitoa kuuntelemista, keskittymistä ja vaatii läsnäolemistä. Toinen näkee kuulemisen aitona kiinnostuksena ja rehellisyytenä. Kuuleminen vaikeutuu, jos kuulijalla on ennakkoaavistus puhujan negatiivisesta asenteesta tai eriävästä mielipiteestä. Kuuleminen voi loppua, kun erimielisyyksistä aletaan puolustautua ja esittää omia mielipiteitä. Läsnäolemistä ja halukkuutta kuulla voi ilmaista esimerkiksi pienin elein eli ilmeillä tai sanoilla kuten rohkaisemalla kertomaan lisää. (Kaskela & Kekkonen 2006, 15; Kaskela & Kekkonen 2011, 32)

Kunnioittavaan käsitykseen kuuluu toisen ihmisen arvostaminen ja hyväksyminen. Avoimuus ja positiivisuus saavat ihmisen ymmärtämään, että häntä kunnioitetaan ja arvostetaan. Kunnioituksen puute ilmenee toisen laistamisena, joka kertoo, ettei toisen sanomisilla ole mitään merkitystä. Rehellinen ja avoin keskustelu ja toiminta ovat merkki kunnioituksesta. Kuulemisen ja kunnioituksen kokemukset kannattelevat dialogista vuoropuhelua, minkä ansiosta dialogiin mahtuu eri mieltä olemista, suorapuheisuutta ja rehellisyyttä. Tasa-arvoisessa dialogissa toisen henkilön tietämys on yhtä merkityksellistä tai arvokasta kuin toisenkin. (Kaskela & Kekkonen 2011, 34, 38.)

Luottamus perustuu kuulemisen ja kunnioituksen periaatteisiin. Luottamuksen syntyyn tarvitaan aikaa, yhteisiä kohtaamisia ja keskusteluhetkiä. Vanhempien luottamuksen ja turvallisuuden tunteen lapsen hyvästä hoidosta herättää kasvattajaan sensitiivinen suhde lapseen. Kasvatuskumppanuus toimii silloin, kun lapselle yhdistyy rakkaiden ja tärkeiden ihmisten, vanhempien ja kasvattajien ymmärrys ja tieto lapsesta. Kasvatuskumppanuudessa painotetaan vanhemmuutta lapsen ensisijaisena ihmis-

suhteena. Kasvatuskumppanuuden tarkoitus on pyrkiä tukemaan ja lisäämään vanhemman ymmärrystä lapsen tarpeista sekä kehitysvaiheista, etenkin silloin, kun huomataan vanhempien jaksamisen ongelmia tai vanhemman verkosto ei tarjoa riittävää tukea vanhemmuudelle. (Kaskela & Kekkonen 2011, 36; Kanninen & Sigfrids, 2012, 133)

Kekkonen (2012, 57–58) kuvaa tutkimuksessaan kasvatusvuorovaikutusprosessia haastavaksi ja painottaa, että on tärkeitä kiinnittää huomiota kasvattajien, vanhempien ja lasten välisiin kasvatusvuorovaikutuksiin. Toimivassa yhteistyössä kasvattajan persoonallisuus ja vuorovaikutustaidot ovat tärkeitä. Kekkonen mukaan kasvattajat ja vanhemmat rakentavat yhteistä kumppanuutta ja kasvatusvuorovaikutusta spiraalimaisesti etenevinä keskusteluin. Kun keskinäinen luottamus kasvaa, niin keskustelujen aiheet ja sisällöt laajenevat ja syvenyvät. Keskustelujen sisältö liittyy lapseen, ja tapaamisten syveneminen on ehto sille, että vanhemmat saadaan aidosti mukaan vuoropuheluun.

4.3 Vanhemmat kumppaneina suunnittelussa

Vanhemmat juttelevat mielellään omasta lapsestaan. Vanhemmat kertovat tarinoita, tapahtumia ja juuri elettyä elämää, joka on koskettanut tai jäänyt mieleen. Lapsikohtaisen vasun ja sen vahvistamisen avulla rakennetaan luottamuksellinen suhde vanhempiin. Päivähoidon ja perheiden välinen kasvatuskumppanuus on yhdessä tekemistä lapsen hyväksi. Vanhemmat voidaan monella tavalla osallistaa mukaan oman lapsensa toimintaan. Kaskela ja Kronqvistin mukaan vanhempien vastauksissa kaivattiinkin tilannetta, jossa lapsikohtainen vasu-lomake parhaimmillaan kokoaa yhteen lapsen hyvinvoinnin kannalta oleelliset kasvatukselliset tavoitteet, periaatteet ja tahot. Vasussa haluttiin nähdä vanhempien, kasvattajien ja lapsen omat äänet. (Kekkonen 2012, 58; Kaskela & Kronqvist 2012, 22–23, 25, 34.)

Anna Leinon (2006) pro gradu -tutkimuksen tarkoituksena oli selvittää, miten vanhemmat ja lastentarhanopettajat määrittelevät uuden käsitteen sekä oman roolinsa kumppanuussuhteessa. Tavoitteena oli myös kartoittaa, kuinka he näkevät kokemustensa mukaan kumppanuuden toteutuvan työntekijöiden ja alle 6-vuotiaiden lasten vanhempien välisissä hoito- ja kasvatussuunnitelmakeskusteluissa. Lisäksi Leino tutki, mitkä tekijät vaikuttavat kumppanuuden toteutumiseen, ja mitä kehittämiskohteita kumppanuuteen liitetään. Tutkimuksen uskottiin tuovan arvokasta tietoa kasvatuskumppanuuden suunnitteluun ja käytännön toteutukseen päiväkodeissa.

Tulokset ja johtopäätökset osoittivat, että kasvatuskumppanuuden määrittely ja kokemukset kumppanuudesta olivat vaihtelevia. Kumppanuus koettiin henkilökohtaiseksi ja siihen vaikuttivat positiiviset tekijät, kuten tutuus tai henkilökemiat. Kumppanuuteen liitettiin yhteisinä tekijöinä esimerkiksi luottamus, kunnioitus ja tiedonkulku kumppanien välillä. Hoito- ja kasvatuskeskustelu koettiin kumppanuuden alkamisen kannalta tärkeänä

tekijänä. Kuitenkin samalla koettiin keskustelukäytännöissä olevan paljon kehitettävää. Keskustelujen yhteydessä lapsikohtaisen vasu-lomakkeen koettiin olevan pinnallinen ja lapsen luonne jäi liian vähälle huomiolle. (Leino 2006.)

5 LAPSIKOHTAISEN LOMAKKEEN SUUNNITTELUN LÄHTÖKOHDAT

Tutkimuksessa tarkastellaan valtakunnallista, kunnan ja päiväkodin lapsikohtaista vasua. Keskeinen valtakunnalliseen vasuun kirjattu suositus on, että lapsikohtainen vasu-lomake laaditaan jokaiselle päivähoidossa olevalle lapselle yhteistyössä vanhempien kanssa ja suunnitelman toteutumista arvioidaan säännöllisesti. Tämän lausuman takana on lakisääteinen velvoite, joka koskee yleisestikin kaikkia palveluita ja niissä laadittavia palveluun liittyviä sopimuksia. (Laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista 812/ 2000.)

Sosiaali- ja terveysalan tutkimus ja kehittämiskeskus (2005) on laatinut vasun perusteet yhteistyössä sosiaali- ja terveysministeriön, opetusministeriön ja opetushallituksen sekä Kuntaliiton ja muiden asiantuntijatahojen kanssa. Vasu valmistui vuonna 2003 ja toinen tarkistettu painos ilmestyi vuonna 2005. Vasun perusteiden pohjana ovat valtioneuvoston periaatepäätöksenä 28.2.2002 hyväksymät varhaiskasvatuksen valtakunnalliset linjaukset, jotka sisältävät yhteiskunnan järjestämän ja valvoman varhaiskasvatuksen keskeiset periaatteet ja kehittämisen painopisteet. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2013.)

Valtakunnallisesti varhaiskasvatuksen sisältöä, laatua sekä kuntien vasun laatimista ohjaavat vasun perusteet. Kunnan varhaiskasvatuksen visiot ja strategiat ovat osa kunnan lapsipoliittista ohjelmaa. Vasussa otetaan huomioon kunnan omakohtaiset visiot, strategiat ja tavoitteet sekä luonnehditaan eri palvelumenetelmien sisällölliset tavoitteet. Päiväkodin lapsikohtainen vasu on kunnan suunnitelmaa perusteellisempi, ja siinä havainnollistetaan yksikön koko varhaiskasvatuksen lähtökohdat eli hoidon, kasvatuksen ja opetuksen järjestelmä. Lapsikohtainen vasu tehdään yhteistyössä huoltajien kanssa. (Sosiaali- ja terveysalan tutkimus ja kehittämiskeskus 2005, 9.)

5.1 Valtakunnallinen varhaiskasvatussuunnitelma

Keskeinen valtakunnalliseen vasuun kirjattu suositus on, että lapsen vasu laaditaan jokaiselle päivähoidossa olevalle lapselle yhteistyössä vanhempien kanssa ja suunnitelman toteutumista arvioidaan säännöllisesti. Tämän lausuman takana on lakisääteinen velvoite, joka koskee yleisestikin kaik-

kia palveluita ja niissä laadittavia palveluun liittyviä sopimuksia. (Laki asiakkaan asemasta ja oikeuksista 812/ 2000.) Valtakunnallisen vasun perusteiden keskeisenä tavoitteena on lisätä kasvattajien ammatillista tietoisuutta, vanhempien osallisuutta lapsensa varhaiskasvatus palveluissa ja lisätä moniammatillista yhteistyötä eri palvelujen kesken, joilla tuetaan lasta ja perhettä. (Sosiaali- ja terveystieteiden tutkimus ja kehittämiskeskus 2005, 7.)

Vasu-lomake toimii sisällöllisen kehittämisen ja ohjauksen välineenä ja sen tavoitteena on edistää varhaiskasvatuksen yhdenvertaista toteuttamista koko maassa. Sen yhtenä keskeisenä tavoitteena on ollut myös varhaiskasvatuspalvelujen standardointi eli suuntana on ollut paitsi kansallisesti, myös OECD- maiden kesken yhdenmukaistaa palvelujen kehittäminen. Varhaiskasvatuksen kehittyminen eri maissa on sidoksissa kunkin maan omiin yhteiskunnallisiin tilanteisiin ja maiden varhaiskasvatuksen traditioihin. (Alasuutari & Karila 2009, 70.)

Kunnat laativat vasunsa valtakunnallisen lapsikohtaisen vasu-lomakkeen suositusten pohjalta, kukin päivähoitoyksikkö omansa. Myös perhepäivähoidossa, ryhmäperhepäivähoidossa ja lasten kerhotoiminnassa laaditaan lapsikohtaiset vasut. Valtakunnallisessa vasun perusteissa kuvatut sisällölliset orientaatiot tarkoittavat erilaisia suuntautumis- ja suhtautumistapoja ympäröivän maailman asioihin ja ilmiöihin. Sisällölliset orientaatiot ovat työkaluja lasten kokemusmaailman laajentamisessa.

5.2 Kunnan varhaiskasvatussuunnitelma

Tässä tutkimuksessa käsitellään tutkimuskunnan perusturvalautakunnan (2009) hyväksymää, tällä hetkellä käytössä olevaa vasua. Kunnan nykyisessä vasussa korostetaan lasten, henkilöstön ja vanhempien välisen vuorovaikutuksen eli kasvatuskumppanuuden merkitystä. Toiminta-ajatus on tukea lapsen turvallista kasvua ja oppimista arjessa.

Tutkimuskunnan vasussa kasvattajat kokoavat yhteen perheiden näkemykset ja kokemukset siitä, mitkä ovat parhaita tapoja edistää lasten hyvinvointia. Vasun on tarkoitus olla konkreettinen työväline toiminnan kehittämiseksi ja sitä kautta lasten hyvinvoinnin lisäämiseksi. Vasun työstäminen on prosessi, joka vaatii kasvattajilta reflektoinnin taitoja sekä vanhempien ja kasvattajien yhteistä kasvatuskumppanuutta. Tavoite on avoin kumppanuussuhde vanhempien kanssa, kunnioittaen perheiden olemassaoloa. Lapsille luodaan kiireetön, lapsilähtöinen ja turvallinen ilmapiiri, jotta lapsi tuntisi itsensä hyväksytyksi. Lasta kannustetaan toimimaan ryhmässä omana itsenään, kunnioittamaan muita ihmisiä ja ympäristöään. Toiminnan pitää olla lapsilähtöistä, jolloin lapsille herää uteliaisuus ja kiinnostus tekemiseen. Lasten leikki ja toiminnan havainnointi on tärkeää lapsilähtöisyydessä. (Perusturvalautakunta 2009.)

5.3 Päiväkodin varhaiskasvatussuunnitelma

Tutkimuksessa olevan kunnan päiväkodin vasun on laatinut työryhmä, joka koostui yksikön kasvattajista ja lasten vanhemmista. Päiväkodin vasu kokoaa yhteen kasvattajan ja asiakkaana olevien perheiden näkemykset ja kokemukset. Vasussa kuvataan, mitkä ovat hyviä tapoja toteuttaa lasten hyvinvointia. Päiväkodin vasu on aito työväline toiminnan kehittämiseen ja sitä kautta lasten hyvinvoinnin lisäämiseen.

Päiväkodin vasuun on kirjattu ne asiat, jotka ovat tärkeitä päiväkodin lasten vanhemmille ja kasvattajille. Tärkeätä on rakentaa lapsen päivästä kokonaisuus, joka tukee lapsen kehitystä. Vasuun on kirjattu ne asiat, jotka luovat lapsen kasvulle parhaan maaperän. Päiväkodissa lapsi saa näkyä ja kuulua. Lapsi on päiväkodin puuhaaja. Hän on pieni, utelias ja luottavainen sekä huoleton ja korvaamaton. Lapsen tahtoa ja toiveita kuunnellaan ja kunnioitetaan. Lapsen ei tarvitse itse päättää tai huolehtia asioista. Lapsi tiedostaa, että kasvattajat ja hänen perheensä ovat hänen tukenaan. (Huuhtanen, Jaakkola, Löytynoja, Nikkilä, Salo & Viitanen 2009.)

Päiväkodin vasua on ollut laatimassa työryhmä, joka koostui yksikön kasvattajista ja lasten vanhemmista. Osa-alueet päiväkodin vasussa ovat arvot, lapsilähtöisyys, huoleton lapsuus, leikki, toimiva yhteisö ja hyvä arki. Tärkein asia on lapsen leikki. Leikkiessään lapsi tutustuu ympäristöönsä, oppii olemaan toisten lasten kanssa sekä jakamaan ajatuksiaan ja mielipiteitään. Lasten leikkiä seuraamalla kasvattaja saa tietoa lapsen kielellisistä ja sosiaalisista taidoista, tarkkaavaisuudesta ja ajattelusta. Ympäristöä muuntamalla voivat kasvattajat tarvittaessa muuttaa leikin suuntaa ja kehittää sitä lapsen toivomuksen mukaisesti. (Huuhtanen ym. 2009.)

5.4 Lapsikohtainen varhaiskasvatussuunnitelmalomake

Lapsikohtaisen vasun tavoitteena on oppia tuntemaan lasta paremmin ja löytää tapoja tukea lapsen kokonaisvaltaista hyvinvointia päivähoidossa. Lapsikohtainen vasu-lomake toimii kasvattajan työvälineenä, joka ohjaa kasvattajan pedagogista toimintaa ja kannattelee yksittäisen lapsen kasvua ja kehitystä. Suunnitelmassa otetaan huomioon lapsen kokemukset, tämän hetken tarpeet ja tulevaisuuden näkymät. Siinä huomioidaan myös lapsen mielenkiinnonkohteet, vahvuudet ja lapsikohtaisen tuen ja ohjauksen tarpeet. Lapsikohtaisissa vasu-keskusteluissa vanhempien kanssa kiinnitetään erityistä huomiota lasta vahvistaviin positiivisiin kehityksen puoliin. Lapsen hyvinvointiin liittyvät huolenaiheet ja ongelmat tuodaan esille mahdollisimman aidosti ja niihin haetaan ratkaisua yhdessä vanhempien kanssa. (Kaskela & Kronqvist 2012, 34; Valtakunnalliset varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005, 32–33.)

Lapsikohtaisessa vasussa otetaan huomioon lapsen kokonaiskehitys ja yhteistyössä vanhempien kanssa tehdään vankka suunnitelma, joka on jous-

tava ja jossa lapsen erityistarpeet huomioidaan. Lapsen hyvinvoinnin tukemiseen vaikuttavat monet tekijät lapsen ympäristössä. Lapsikohtainen kuvaus ja hänen hyvinvointiaan kehittävät pedagogiset periaatteet kirjataan lapsikohtaiseen vasuun. Lapsikohtaisen vasu-lomakkeen tulee kertoa enemmän lapsesta kuin häneen kohdistetusta tuen tarpeesta. Lapsikohtainen vasu on prosessinomainen kertomus lapsesta, ja sen ensimmäinen osa alkaa siitä, kun lapsi perheineen aloittaa päivähoidon. Lapsikohtaisen vasun tavoitteena on vuoropuhelun, dokumentoinnin ja havainnoimisen kautta oppia tuntemaan lasta ja löytämään vanhempien kanssa yhdessä niitä tapoja ja keinoja, joilla lapsen kokonaisvaltaista hyvinvointia päivähoidossa voitaisiin tukea parhaalla mahdollisella tavalla. (Kaskela & Kronqvist 2012, 10–11, 13–14.)

Vasu-lomake on kirjallinen osuus lapsikohtaisen vasuun ja siihen kirjataan yhdessä vanhempien kanssa sovitut asiat, odotukset ja tavoitteet. Sen keskeisenä asiana ei saa kuitenkaan olla lapseen ja hänen toimintaansa kohdistuvien arviointien kysymykset. Arviointi kohdentuu lähinnä kasvattajayhteisön toimintaan eli siihen, miten kulloinkin kyseessä olevan lapsen kohdalla on toimittu yhdessä sovittujen tavoitteiden mukaisesti. (Kaskela & Kronqvist 2012, 34–35.)

Toiminnan arviointi tulisi olla systemaattista ja lapsikohtaisiin vasu-lomakkeisiin tulisikin merkitä suunnitelma ja aikataulu arvioinnista. Arvioinnilla tässä yhteydessä tarkoitetaan yhteisiä vasu-keskusteluja vanhempien kanssa, kasvattajan kasvatustyön suunnittelua. Yleensä se on systemaattista keskustelua siitä, mikä on juuri tämänhetkinen tilanne tämän lapsen kohdalla. Konstruktivistisessa varhaiskasvatuksen suunnittelussa puhutaan niin sanotusta arvioivasta havainnoinnista. Arvioivalla havainnoinnilla tarkoitetaan jatkuvaa lasten kehityksen ja oppimisen seurantaa, joka tapahtuu pääosin lasten toimintoja havainnoimalla, kuuntelemalla ja dokumentoimalla. (Hujala ym. 2007, 88; Aaltonen & Lehtinen 2008.)

Tehdyt havainnot kirjataan, jotta niihin pystytään palamaan myöhemmin. Kirjatut havainnot pidetään muuttumattomina. Pelkkä muistinvarainen tieto muuttuu vuosien aikana ja usein oleellisia asioita unohtuu. Havainnoimalla saadaan tietoa lapsen kokonaistilanteesta ja hänen yksilöllisestä kehityksestään. Saadun tiedon pohjalta kasvattaja pystyy helpommin luomaan lapselle hänen kehitystään ja tarpeitaan tukevia oppimisen mahdollisuuksia päivän eri tilanteisiin. Havainnoimalla lasta kasvattaja voi vastata lapsen tarpeisiin sekä nähdä miten tukea ja kannatella lasta. Havainnoimalla saatu tieto auttaa kasvattajaa järjestämään lapselle sopivaa toimintaa. Lapsesta tehtyjen merkintöjen tulee perustua päivähoidon järjestämiseen. Merkintöjen tulee olla asiallisia ja lapsen huoltajalla on oikeus saada tieto lapsesta tehdyistä merkinnöistä. (Hujala ym. 2007, 88; Aaltonen & Lehtinen 2008.)

Varhaiskasvatuksessa havainnointi tuo kasvattajille riittävästi tietoa lapsista. Havainnoiminen vaatii kasvattajalta taitoa ja kykyä keskittää tarkkaavaisuutta tiettyyn, rajattuun kohteeseen. Systemaattisella havainnoimisella saadaan jokainen lapsi näkyväksi. Havainnoidessamme lasta saamme käsi-

tyksen siitä, vastaako päiväkodin tarjonta lapsen kehitystä. (Kalliala 2012, 200–201, 202.)

Dokumentointi on yhtä tärkeä asia kuin havainnointi. Dokumentoinnilla saadaan tallennettua se, mitä olemme tehneet ja saaneet aikaiseksi varhaiskasvatuksessa. Yksi varhaiskasvatuksen dokumentointimenetelmistä on kasvunkansioitten laatiminen. Kasvunkansio avaa vanhemmille uuden näkymän siihen, mitä lapsen elämässä tapahtuu esimerkiksi päivähoidossa. Kansio sisältää aikuisen kertomaa lapsesta, toisen lapsen kertomaa hänestä ja lapsen omia kertomuksia päiväkodin tapahtumista. Myös vanhempien havainnot, valokuvat ja muu materiaali säilytetään kasvunkansiossa. Kansion sisältämät piirustukset ja muut lapsen omat tuotokset ovat hänen itsensä valitsemia ja aikuisen kanssa hän myös perustelee valintojaan. Vallinnat kirjataan kirjalliseen muotoon. (Kalliala 2012, 200–201, 202.)

Kansio on lapsen ja hänen vanhempiensa käytössä silloin, kun sitä halutaan katsoa. Vasu-keskustelussa se on yhtenä dokumenttina ja keskustelun pohjana. Kasvattajien on sitouduttava havainnointiin ja dokumentointiin, jotta menetelmä toimii. Avuksi voi ottaa valokuvia lapsen leikistä sekä videokameralla kuvata tapahtumia tallennettavaksi vanhemmille. (Kalliala 2012, 200–201, 202.)

Kasvattajan on tärkeitä havainnoida lasta ja hänen toimintaansa eri tilanteissa, jotta hän oppisi ymmärtämään lasta ja hänen tarpeitaan. Lapsi ilmaisee itseään kokonaisvaltaisesti, muun muassa puhumalla, liikkumalla, tunteita näyttämällä, katseellaan ja vuorovaikutuksellaan ympäristönsä kanssa. Havainnointi onnistuu sitä paremmin, mitä lähemmäksi lapsen sisäistä maailmaa aikuinen pääsee. Aikuisen läsnäolosta tulee lapselle turvallinen olo, ja luottamussuhde lapsen ja aikuisen välillä vahvistuu. Havainnointi vaatii aikuiselta aitoa läsnäoloa, keskittymistä ja ihmettelyä. Aikuisella tulee myös olla käsitys siitä, mitä havainnoidaan. Tavoitteena havainnoinnissa on pyrkiä arkikielellä kuvailemaan kokemuksia ja tarkistaa omien oletuksien paikkansapitävyyttä sekä löytää uusia oivalluksia. (Aaltonen & Lehtinen 2008.)

Sinikka Niekan (2010) opinnäytetyön tavoite oli kehittää uudet vasu-lomakkeet päiväkotiin. Tavoitteena oli saada aikaan lomakkeet, joissa lasten vanhempien osallisuus näkyy entistä selkeämmin. Kehittämistyön haasteena oli myös vasu-lomakkeiden sisällön tarkka pohtiminen. Tuloksena Niekan opinnäytetyössä nousi lapsen kehityksen ja oppimisen tarpeet. Niekan mukaan kehittämistyön tuloksina nousi arjen kuvaamisen merkitys ja vanhemmilla tuntui olevan luottamus siihen, että päiväkodin henkilöstö omalla ammattitaidollaan ja havainnoillaan huomioi lapsen kehityksen eri osa-alueilla. Vanhempien vastauksista kävi ilmi, että he arvostavat ja toivovat aikaa keskusteluun päiväkodin työntekijöiden kanssa sekä päivittäistä tietoa lapsensa leikeistä ja elämästä päiväkodissa. Esimerkiksi vanhemmat toivat esille, että he haluaisivat enemmän päiväkodin arkielämän kuvausta.

Niekan mukaan varhaiskasvatuksen henkilöstöltä vaaditaan herkkyyttä, sensitiivisyyttä ja tilannetajua suhteessa lapseen ja lapsiryhmään. Heittäytymällä mukaan lapsen maailmaan saadaan sitä tietoa, mitä lapsen vanhemmat kaipaavat lapsensa päivästä päiväkodissa. Koulutuksessa saatu kehityspsykologinen lapsitietämys ja pedagoginen osaaminen ei yksin riitä, vaan lisäksi tarvitaan riittäviä vuorovaikutustaitoja, jotta erilaisten perheiden kohtaaminen onnistuisi parhaalla mahdollisella tavalla. Kyselyjen tulosten perusteella ja kysymysten analysointivaiheessa Niekka tuli siihen johtopäätökseen, että tarvitaan kahdenlasia lomakkeita; esitietolomake tai tutustumislomake heti päivähoidon alussa ja varsinainen varhaiskasvatuskeskustelulomake lapsen oltuaan kauemmin päiväkodissa. (Niekka 2010.)

6 TUTKIMUSTEHTÄVÄ JA TUTKIMUKSEN TOTEUTUS

Tämän opinnäytetyön tutkimustehtävänä on selvittää, millaisia näkemyksiä 3–5-vuotiailla lapsilla, heidän vanhemmillaan ja päiväkodin kasvattajilla on vasu-lomakkeen sisällöstä. Opinnäytetyö tehtiin yhteistyössä pirkanmaalaisen kunnan kanssa. Yhdyshenkilönä opinnäytetyölle toimi kyseisen kunnan varhaiskasvatuksen päällikkö. Tutkimuksen tavoitteena oli tutkia lasten, heidän vanhempien ja kasvattajien näkemyksiä nykyisen vasu-lomakkeen sisällöstä.

Opinnäytetyön tutkimus- ja kehittämistoiminnan tavoitteena oli ajankoh- taistaa kunnan vasu-lomake. Vanhassa vasu-lomakkeessa painopiste oli ollut lapsen perustietojen kartoittamisessa ja lapsen persoonallisuuspiirteiden, vahvuuksien ja kehittämisen tarpeen pohtimisessa. Yhteistyössä kunnan kanssa katsottiin, että vanha lomake ei vastannut päiväkodin nykyhetken todellisuutta ja ajatusta vanhempien ja lapsen osallisuudesta. Kunnol- lisen lomakkeen kautta kasvattajat saivat oleellista tietoa lapsesta ja hänen kehityksestään sekä vanhempien toiveista ja odotuksista varhaiskasva- tusta kohtaan. Opinnäytetyöllä on konkreettinen hyöty kunnan tarjoamalle varhaiskasvatukselle. Aineiston hankinta toteutettiin kesä-elokuussa 2013.

Opinnäytetyössä käytettiin tutkimusmenetelmänä kvalitatiivista tutkimus- ta. Kyselylomakkeet jaettiin henkilökohtaisesti kuudelle perheelle kesä- kuussa. Perheet saivat tutustua ja täyttää lomakkeet omassa rauhassaan. Lomakkeet kerättiin vanhemmilta noin kahden viikon jälkeen. Learning café -ilta kasvattajille ja vanhemmille toteutettiin elokuussa 2013. Lasten haastattelu järjestettiin elokuussa 2013.

6.1 Laadullinen tutkimus

Opinnäytetyö on tehty teoriasidonnaisesti. Perheille ja kasvattajille suunnattujen kysymysten sisällön viitekehyksenä on Urie Bronfenbrennerin

(1979) ekologinen teoria. Tutkimus on laadullinen toimintatutkimus, jossa tiedonhankinta perustui triangulaatiomenetelmään. Triangulaatiomenetelmällä tarkoitetaan useamman tiedonhankintamenetelmän käyttöä. Triangulaatio mahdollistaa asian tarkastelemisen monelta kannalta ja eri tavalla. Tiedonkeräämisessä yhdistetään erilaisia tutkimusmenetelmiä, jotka täydentävät toisiaan kokonaisvaltaisen tiedon muodostamiseksi. (Heikkinen, Rovio & Syrjälä 2007, 104.)

Tässä opinnäytetyössä käytettiin kvalitatiivisia tutkimusmenetelmiä, koska tutkimus oli luonteeltaan kokonaisvaltaista tiedon hankintaa. Aineisto kerättiin laadullisten metodien avulla. Lomakkeessa kysyttiin esimerkiksi vain tiettyjä kiinnostavia kysymyksiä ja vastausvaihtoehdot oli rajattu kysymyksen ympärille. Laadullisessa tutkimuksessa rajoitetaan hankittavan aineiston määrää, esimerkiksi ryhmähaastattelussa käsiteltiin vain tiettyjä, tutkittavaan teemaan liittyviä asioita. (Alasuutari 2011, 39, 51.)

Vasu-lomakkeiden sisältöjen suunnittelu perustui perheiltä, kasvattajilta ja lapsilta kerättyyn tietoon. Vasu-keskustelut ovat muodostuneet perheille tutuksi tavaksi toimia, joten aihe oli vanhemmille tuttu. Perheiltä ja kasvattajilta saatu palaute vasu-keskusteluissa käytetyistä lomakkeista oli osittain samansuuntaisia. Jo pitkään päiväkodin asiakkaina olleista vanhemmista tuntui turhauttavalta täyttää samaa lomaketta vuosi toisensa jälkeen. Toimintakauden alussa vain uusien perheiden tilanne oli erilainen. Edellä mainitut palautteet ja keskustelut vaikuttivat myös osaltaan jaettujen kyselylomakkeiden sisältöön.

6.2 Kohderyhmän kuvaus

Tutkimuskohteena oli päiväkotiki ja kohderyhmänä toimivat päiväkodin yhden ryhmän 3–5-vuotiaat lapset, heidän vanhempansa ja päiväkodin kasvattajat. Päiväkotiki on noin 43 lapsen päiväkotiki ja sen palveluita käyttää noin 30 perhettä. Päiväkodikissa on kaksi ryhmää ja lapset ovat iältään 1–5-vuotiaita.. Yksi ryhmä on pienten ryhmä eli 1–3-vuotiaat ja toinen on isojen ryhmä, jossa on 3–5-vuotiaita lapsia. Päiväkotiki on aloittanut toimintansa vuoden 2009 alussa.

Kuusi perhettä ilmoitti halukkuutensa osallistua lomakekyselyyn jo varhaisessa valmisteluvaiheessa. Näistä kolme perhettä ei enää ole päiväkodin asiakkaita, mutta vanhemmat halusivat silti osallistua tutkimukseen. Learning café -tilaisuuteen kutsuttiin päiväkodin kasvattajat ja nykyisestä päiväkotiryhmästä ne vanhemmat, joille vasu-lomake on tuttu. Lasten ryhmähaastatteluun valikoituivat tutkijalle ennestään tutut hoitolapset.

Työskennellessäni päiväkodikissa olen kiinnittänyt huomiota päivähoidon kasvattajien ja perheen välisen yhteistyön tärkeyteen. Päiväkodin rooli on muuttunut viimeisten vuosikymmenten aikana. Päivähoidossa on aina tehty yhteistyötä perheen kanssa, mutta yhteistyön määrä, suunta ja laatu ovat vaihdelleet. Vaikka päiväkotien välillä voi olla suuriakin eroja, jokaisen

päiväkodin kasvattajan keskeisiin tehtäviin kuuluu nykyään dialoginen yhteistyö perheiden kanssa. Varhainen vuorovaikutus ja kasvatuskumppanuus sekä lapsen osallisuus on noussut merkittäväksi laatutekijäksi varhaiskasvatuksessa. Lapsikohtaisen vasu-lomakkeen yleistyessä päiväkoedeissa koettiin tärkeäksi tutkia, kuinka vanhemmat, lapset ja kasvattajat näkevät vasu-lomakkeen sisällön suunnittelun nyt ja kuinka sitä voisi edelleen kehittää toimivammaksi.

6.3 Aineiston hankinta

Tutkimuksessa oli kolme eri aineistokeruumenetelmää. Ensimmäinen aineistokeruumenetelmä oli kyselylomake (Liite 1) vanhemmille. Tutkimustyön pohjaksi laadittiin perheille vasu-lomakkeen kysymyksiä koskeva kyselylomake. Opinnäytetyön aineiston keruu aloitettiin kirjoittamalla perheille sosiaaliseen mediaan viesti (Liite 2). Kaikki perheet vastasivat viestiin kahden päivän sisällä. Kyselylomakkeet jaettiin perheille kesäkuussa 2013. Lomakkeita jaettiin yhteensä kuusi, jokaiselle perheelle yksi lomake. Kaikilta kuudelta perheeltä saatiin myöntävä vastaus. Perheiden kanssa sovittiin tapaamiset, ja jokaista perhettä menttiin tapaamaan henkilökohtaisesti. Heidät tavattiin ja kerrottiin tutkimuksen sisällöstä ja tavoitteista. Jokaisen perheen kanssa sovittiin, että he palauttaisivat lomakkeet kahden viikon sisällä kyseiseen päiväkotiin. Viisi perhettä toimitti kyselylomakkeen päiväkodille ja yksi perhe lähetti kyselylomakkeen sähköisesti. Vastaus, oli 100. (Hirsijärvi, Remes & Sajavaara 2005, 185.)

Toisena aineistokeruumenetelmänä käytettiin Learning café -menetelmää, joka toteutettiin omana vanhempainiltana (liite 3) tutkittavassa päiväkodissa. Kymmenen kutsua oli jaettu lasten lokeroihin kyseisessä päiväkodissa. Paikalla oli viisi kasvattajaa ja neljä vanhempaa, eli yksi isä ja kolme äitiä. Kasvattajat olivat pyydetty tiimipalaverissa mukaan iltaan. Kasvattajat saivat itse sopia keskenään, kuka halusi osallistua Learning café -iltaan. Molemmista päiväkodin ryhmistä osallistui kaksi kasvattajaa.

Aloitimme illan kertomalla opinnäytetyön taustoista, tavoitteista ja aiheesta sekä kuulumiset. Lisäksi kerrottiin illan ohjelma ja selitettiin työskentelymenetelmä. Learning café on työskentelymenetelmä, jossa tavoitteena on oppia yhdessä. Työskentely tapahtuu yhteistyössä niin, että jokainen osallistuja voi tuoda esiin omat ajatuksensa. Menetelmän keskeinen ajatus on, että sen avulla voidaan jakaa kokemuksia, luoda uutta tietoa ja rakentaa yhteisiä näkemyksiä. (Tieto- ja menetelmäpankki 2011; Saukko 2013.)

Learning café on työskentelymenetelmä, jonka avulla suurikokoinenkin ryhmä saadaan toimimaan yhdessä. Pöytiin jaetaan ennen työskentelyn aloittamista ohjeet kaikille osallistujille. Pöydän isäntä tai emäntä lukee kysymykset ääneen ennen keskustelun aloittamista (liite 4). Lisäksi muistutetaan, ettei kenenkään ajatuksia arvioida. Keskusteluaikaa on pöydittään noin 15–20 minuuttia. Pöytäryhmiä vaihdetaan niin, että kaikki osallistujat käyvät keskustelun kaikista viidestä aiheesta. Isännät tai emännät eivät

vaihda pöytiä. Uuden ryhmän saapuessa pöytään isäntä tai emäntä tekee lyhyen yhteenvedon edellisen ryhmän keskustelusta, jonka jälkeen uusi ryhmä aloittaa työskentelyn pöydän aiheesta. Isäntä tai emäntä kirjaa työskentelyn päättyessä esiin tulleet mielipiteet ja muun työskentelyä koskevan palautteen muistioon. (Tieto- ja menetelmäpankki 2011; Saukko 2013.)

Tätä tutkimusta varten Learning café -menetelmää muokattiin ja työstettiin yhtä kysymystä kerrallaan, koska vanhempia oli paikalla rajallinen määrä. Päätettiin, että yksi on emäntä ja yhteen kysymykseen käytetään aikaa noin 15 minuuttia. Vastauksia tuli hyvin ja ryhmässä syntyi erittäin syvälistä keskustelua. Emäntä kirjasi työskentelyn päättyttyä esiin tulleet mielipiteet ja asiat. Sovittiin, että tutkija toimittaa puhtaaksi kirjatun dokumentoinnin illasta paikalla olleille.

Tutkimusprosessin suunnitteluvaiheessa pohdittiin ryhmähaastattelun vahvuuksia ja mahdollisuuksia. Ryhmähaastattelulla on erityinen merkitys silloin kun halutaan selvittää, miten henkilöt muodostavat yhteisen kannan johonkin ajankohtaiseen kysymykseen. Ryhmähaastattelu voi toimia työn kehittämisen apuna. Ryhmähaastattelun tavoitteena on keskustelun aikaansaaminen ja sen helpottaminen. Ryhmä voi auttaa myös väärinymmärrysten oikaisussa sekä joskus myös estää ryhmän kannalta negatiivisten asioiden näkyviin tulon. (Hirsijärvi ym. 2005, 199–200.)

Kolmantena aineistonkeruumenetelmänä tutkimuksessa käytettiin ryhmähaastattelua, joka on yksi laadullisen tutkimuksen yleisimmistä aineistonhankinta menetelmistä. Laadullisessa tutkimuksessa on tärkeää kuvata käytetyt aineiston keräämis- ja analyysi-menetelmät mahdollisimman tarkoin. Laadullisessa tutkimuksessa korostuu myös se, etteivät tutkimushenkilöt ole tunnistettavissa tutkimusraportista. Ryhmähaastattelu on joustava tapa, jolla saadaan tietoa tutkimukseen. Haastattelijalla on mahdollisuus toistaa kysymykset ja oikaista väärinkäsityksiä sekä käydä keskustelua tiedonantajan kanssa. Lisäksi haastattelun aikana havainnoidaan ja kirjoitetaan muistiin se, mitä sanotaan ja kuinka asioita sanotaan. (Sarajärvi & Tuomi 2009, 20–21, 73.)

Ryhmähaastattelu toteutettiin lapsiryhmässä elokuun viimeisellä viikolla 2013. Paikalla oli kuusi lasta, kaksi poikaa ja neljä tyttöä, iältään 4-5 vuotta. Kysymykset oli huolella valmisteltu, mutta tarpeen vaatiessa niitä voitiin muuttaa haastattelun edetessä (liite 5). Kuusi kysymystä oli suunniteltu mutta tilanne vaati pientä muokkausta, joten neljää kysymystä käytettiin. Tämä osoittautui erittäin hyväksi ratkaisuksi, koska lapset eivät olisi jaksaneet keskittyä yhtään enempää. Ryhmähaastattelun kesto oli 8,5 minuuttia.

Tiedonkeruun alussa lapsille kerrottiin, mistä tutkimuksesta on kysymys. Sitten esiteltiin tekniikkaa, jota haastattelussa aiottiin käyttää, jotta lapset tietäisivät, mitä tulee tapahtumaan. Mukana oli kännykkä äänittämiseen, videokamera ja iPad-kuvaamiseen. Tutkijalla oli avustaja apuna. Tutkija ja avustaja juttelivat ja esittelivät itsensä lapsille, jotta saatiin luotua turvalli-

nen ilmapiiri ryhmään. Lapsia motivoitiin tutkimukseen mukaan kertomalla, että oltiin kiinnostuneita kuulemaan lasten omia vastauksia ja näkemyksiä. Ilmoitettiin myös, että tutkimukseen osallistuminen on vapaaehtoista. Kaikki kuusi lasta halusivat olla mukana haastattelussa. Haastattelu oli sopivan pituinen. Lopuksi katsottiin videolta haastattelua lasten kanssa ja se oli heidän mielestä mielenkiintoista ja mukavaa.

6.4 Aineiston analysointi

Tutkimusaineistoa voidaan analysoida monin eri tavoin. Hirsijärvi ym. (2005, 212) mainitsee kirjassaan, että on oleellista valita analyysitapa, joka parhaiten tuo vastauksen ongelmaan tai tutkimustehtävään. Tuomi ja Sarajärvi (2009, 108) toteavat, että tutkimuksen aineisto kuvaa tutkittavaa ilmiötä ja analyysin on luotava sanallinen ja selkeä kuvaus tutkittavasta ilmiöstä. Sisällysanalyysillä pyritään järjestämään aineisto tiiviiseen ja selkeään muotoon kadottamatta sen sisältämää informaatiota.

Kyselylomakkeiden aineiston kokoamiseen käytettiin teemoittelua ja tyyppittelyä. Lomakkeiden tulokset tarkasteltiin 3–5-vuotiaiden lasten vanhempien vastauksien perusteella. Avoimilla kysymyksillä perheillä oli mahdollisuus sanoa, mitä näkemyksiä heillä todella on mielessään vasulomakkeen sisällön suunnittelussa. Teemoittelussa painotettiin, mitä kutsakin teemasta on sanottu. Laadullinen aineisto pilkottiin ja ryhmiteltiin eri aihepiirien mukaan. Ajatuksena oli etsiä aineistosta tiettyjä teemaa kuvaavia visioita. Tyyppittelyssä aineisto ryhmiteltiin tietyiksi tyypeiksi, esimerkiksi yhtenäisiä teemojen sisältä etsittiin visioille yhteisiä ominaisuuksia ja niistä muodostettiin yhtenäinen näkemys. Teemoittelu on suositeltava aineiston analysointitapa jonkin käytännöllisen ongelman ratkaisemisessa. Teemoittelun avulla tekstiaineistosta saatiin esille kokoelma erilaisia vastauksia ja tuloksia esitettyihin kysymyksiin. Kokoomateksti luokiteltiin eri teemoihin, joita olivat lomakkeissa esiintyvät kysymykset. (Sarajärvi & Tuomi 2009, 93, 98.)

Aineistoa analysoidessa perheiden lomakkeiden kirjoitettiin vastaukset sanatarkasti erilliselle paperille, lajitteluotsakkeina käytettiin lomakkeissa olleita kysymyksiä. Näin saatiin koottua jokaisen vastauksen oman otsikkonsa alle. Merkittiin jokaisen vastauksen paperille seuraavasti: perhe P1, P2 jne. Varsinaisissa vastauslomakkeissa oli samat merkinnät helpottamassa tunnistamaan, mistä lomakkeesta kulloinkin oli kysymys. Teemoittelun avulla poistettiin, lisättiin ja yhdisteltiin aineistosta esiin nousseita pää- ja alateemoja sen mukaan, kuinka olennaisena kutakin teemaa pidettiin tutkimustehtävän kannalta. Haastatteluaineiston teemoittelu pääryhmiin selvensi tulosten esiin nostamista ja helpotti analysointia.

Learning café -menetelmän vastaukset aineistoa analysoitaessa kirjoitettiin sanatarkasti erilliselle paperille. Lajitteluotsakkeina käytettiin kyselylomakkeissa olleita kysymyksiä. Näin saatiin koottua jokaisen vastauksen oman otsikkonsa alle. Teemoittelun avulla poistettiin, lisättiin ja yhdistel-

tiin aineistosta esiin nousseita pää- ja alateemoja sen mukaan, kuinka olennaisena kutakin teemaa pidettiin tutkimustehtävän kannalta. Teemoittelusta muodostui aineisto, joka jakautui kyselyiden rungon mukaisesti kuuteen pääteemaan: lapsilähtöisyys, vasu-lomakkeen kehittäminen, vasu-lomakkeen selkeyttäminen, kysely lapselle ja lapsi näkyväksi sekä yhteistyö.

Viimeinen aineiston analysointi oli ryhmähaastattelu. Litteroinnista muodostui aineisto, joka jakautui ryhmähaastattelun rungon mukaisesti neljään pääteemaan: kädentaidot ja leikki, lapselle ominaiset tavat toimia, lapsen perustarpeet ja päiväkodin pelisäännöt. Haastatteluaineiston teemoittelu pääryhmiin selvensi tulosten esiin nostamista ja helpotti analysointia. Teemoittelun avulla eri teemojen esiintymistä aineistossa voitiin vertailla. Aineistosta pyrittiin löytämään tutkimusongelman kannalta olennaiset aiheet, joiden avulla empiria voitiin saada vuoropuheluun teorian kanssa. Paperille tehtiin neljä pääteeman otsikkoa, joihin kerättiin haastatteluaineistosta kuhunkin teemaan sopivat kohdat. Vertailtiin teemaotsikoita kerättyjä vastuksia keskenään etsien samalla yhteneväisyyksiä ja eroavuuksia. Haastateltavat lapset merkittiin paperille koodein H1-H6.

Teemoittelun lähtökohtana oli tutkimustyö, jonka tarkoituksena oli uusien vasu-lomakkeiden sisältöjen suunnittelu varhaiskasvatuksen käyttöön. Perheille annettun kyselylomakkeen, Learning café -ilta ja ryhmähaastattelukysymykset olivat suunnattu tutkimustyötä silmällä pitäen. Tarvittiin nykyaikaista tietoa kunnan lapsikohtaisen vasu-lomakkeeseen.

6.5 Luotettavuus ja eettisyys

Tuomen ja Sarajärven (2009, 136–137) näkemyksen mukaan laadulliseen tutkimukseen kuuluu hyvin erilaisia tutkimusperinteitä. Näin ollen tutkimuksen luotettavuuden arvioinnista on olemassa erilaisia käsityksiä. Pragmaattinen totuusteoria liittyy tiedon käytännöllisiin seuraamuksiin. Hyvään tieteelliseen käytäntöön kuuluvat rehellisyys, huolellisuus ja tarkkuus tutkimustyössä, tulosten tallentaminen ja esittäminen sekä tutkimuksen arviointi.

Kyselylomakkeet palautettiin nimettöminä, joten vastaajia ei pystytä tunnistamaan. Vastaaminen kyselyihin oli perheille vapaaehtoista. Learning café -menetelmä ei toteutunut vanhempainillan yhteydessä vaan pidettiin oma Learning café -ilta, koska päiväkotitoiminta oli suunnitellut pitävänsä myöhempänä ajankohtana oman informatiivisen vanhempainillan. Learning café -illan keskustelu oli vapaamuotoista ja avointa. Ryhmähaastattelu oli täsmäryhmähaastattelu, johon osallistujat valittiin tarkasti. Lasten ryhmähaastattelu oli mukava tilanne ja siinä näki kuinka lapset olivat onnellisia, kun he saivat tulla kuulluksi.

Tutkimuslupa toimitettiin ajallaan kuntaan (Liite 6). Esittelytiedote (Liite 7) laadittiin vanhemmille, ja se jaettiin päiväkodilla tutkimuksen alkami-

sen yhteydessä, ja tarvittavat järjestelyt hoidettiin ajoissa kuntoon. Perheille suunniteltiin tutkimuslupalomake (Liite 8), joka jaettiin perheille hyvissä ajoin ennen tutkimuksen alkua. Tutkimuslupalomakkeen jakamisessa otettiin huomioon perheet, joissa lapsi asui toisen vanhemman luona. Niissä tapauksissa pyydettiin molempien vanhempien allekirjoitus.

Kenttätyöskentelyä helpotti tutkijalle ennestään tuttu päiväkotiryhmä ja ympäristö. Tutkimus ei vaatinut suuria resursseja eikä aiheuttanut minikäänlaisia kustannuksia. Tutkimukseen tarvittiin erityislaitteistoa muun muassa kännykkä, iPad ja kamera. Vanhempainiltaan valmistauduttiin huolella.

Aineiston keruuseen käytettiin menetelmätriangulaatiota. Triangulaatiosta saadaan eri näkökulmien välittämää tietoa tutkittavasta ilmiöstä, mikä on parempi kuin yksi suppea näkökulma, jota voidaan helposti pitää oikeana ja ainoana ratkaisuna. Tutkimuksessa käytettiin menetelmätriangulaatiota, jossa yhdistettiin kysely, osallistuva keskustelu ja ryhmähaastattelu.

Yksi innostamisen keskeisistä käsitteistä oli dialogi. Ihmisten saattaminen yhteen on innostamisen toiminnan perusedellytys. Ilman sitä oli mahdotonta synnyttää dialogia ja mahdollisesti saada ihminen toimimaan itse paremman tulevaisuutensa eteen. Dialogi on se hetki, kun kaksi ihmistä kohtaa reflektoidakseen elämäänsä ja todellisuuttaan sellaisina kuin he sitä elävät ja edelleen luovat Ryhmähaastattelussa saavutettiin aito dialogi lapsiin. (Kurki 2000, 14, 24, 132.)

Lapsen äänen kuuluminen lapsikohtaisessa vasussa on tärkeä edellytys suunnitelman toteutumiseksi. Lapsen ääni voi kuulua lapsen omasta suusta, jolloin lapsen tulisi olla osana vasu-keskustelua tai esimerkiksi haastattelutavalla ennen sitä. Lapsen ääni voi kuulua myös vanhemman kautta, joka varsinkin pienemmillä lapsilla on luonnollisin tapa. Kuitenkin edellä mainittujen tapojen lisäksi lapsen ääntä ilmentävät erilaiset dokumentit, havainnot ja valokuvat, joissa lapsi on ollut osallisena. Päivähoidossa on usein lapsilla erinimisiä asiakirjoja omista tuotoksistaan. Yleisin näistä lienee kasvunkansio. Kasvunkansio kertoo tarinan lapsen kasvusta, kehittymisestä ja oppimisesta. Lapsi pääsee itse mukaan arviointiin omasta kehityksestään ja oppimisestaan, koska kasvunkansioon kerätään erilaisia lapsesta kertovia dokumentteja ja lapsen itse tekemiä töitä. (Hujala ym. 1998, 99.)

Vanhemmat kertoivat, että olisi mukava nähdä kasvunkansiota vasu-keskustelun yhteydessä. He eivät kuitenkaan suoranaisesti mieltäneet kasvunkansiota osaksi lapsikohtaista vasua, kuten eivät kasvattajatkään. Varsinkin pienten lasten kohdalla pidettiin kasvunkansiota tärkeänä, sillä se ilmentää lapsesta sitä, mitä juuri hän itse on. Pieni ihminen ei osaa välttämättä vielä sanoa selittää itseään, mutta hän osaa silti ilmaista kiinnostuksen kohteitaan, temperamenttiaan ja mieltymyksiään eri tavoilla. Kysely- ja haastatteluvastausten perusteella lapsen ääni voitaisiin tuoda paremmin kuuluviin lapsikohtaisessa vasu-lomakkeessa.

Tutkimuksen eettisiksi lähtökohdiksi mainitaan avoimuus, suvaitsevuus, tasavertaisuus, kuunteleminen, aito läsnäolo ja toisen kunnioittaminen. Avoimuus näkyi tahtona saattaa jokainen prosessiin osallistunut osalliseksi ja kuuluksi. Osallisuutta pyrittiin tukemaan kysymällä mielipiteitä ja kunnioittamalla jokaista vastausta. Tutkimuksen tavoitteena oli palvella aidosti varhaiskasvatuksen tarpeita. Avoimuuteen pyrittiin tiedottamisen ja ihmisten kuuntelemisen avulla. Tutkimusta lähdettiin tekemään siitä näkökulmasta, että ammatillista osaamista ja kykyjä on paljon ja kaikilla on vapaus omaan mielipiteeseen.

Työskenteleminen yksin asetti monenlaisia haasteita. Tutkimuksen aikana ei ollut mahdollisuutta reflektointiin toisen henkilö kanssa. Reflektio on prosessi jossa ihminen aktiivisesti tarkastelee ja käsittelee uusia kokemuksiaan voidakseen aktiivisesti yhdistää ja rakentaa uutta tietoa tai uusia näkökulmia suhteessa aikaisempiin tietoihinsa. Tutkimuksen aikana kaivattiin reflektiota ja omien ajatusten tukijaa.

7 TUTKIMUSTULOKSET JA KEHITTÄMINEN

Opinnäyteyön tutkimustehtävänä on selvittää, millaisia näkemyksiä 3–5-vuotiailla lapsilla, heidän vanhemmillaan ja päiväkodin kasvattajilla on lapsikohtaisen vasu-lomakkeen sisällöstä. Tutkimuksen tuloksia tutkittiin kyselylomakkeiden, Learning café -menetelmän ja ryhmähaastattelun avulla. Tuloksista nousivat esiin seuraavissa kappaleissa esiteltävät teemat.

Johtopäätökset perustuvat laadittuihin synteeseihin. Tutkimuksen tuloksia syvennetään uusilla tutkimuksilla. Tulosten syventäminen osoittaa, mitä teoreettista tietoa tutkimus tuotti ilmiöstä. Aineistolähtöisen tutkimuksen johtopäätökset muodostettiin ja raportoitiin tutkimuksen tavoitteiden, lähestymistavan ja tulosten tulkinnan perusteella. Johtopäätökset rakennettiin prosessin aikana tutkimuksen näköiseksi. (Hirsijärvi ym. 2007, 214.)

7.1 Kyselyn tulosten tarkastelu

Teemoittelusta muodostui aineisto, joka jakautui kyselyiden rungon mukaisesti viiteen pääteemaan. Teemat olivat lapsilähtöisyys, yhteistyö, vasu-lomakkeen selkeyttäminen, kysely lapselle ja perhelähtöinen vasu-lomake sekä lomake sähköisessä muodossa. Tutkimuksen kyselyn tulosten tarkastelun alateemoiksi nousi kaksi teemaa: vasun perusta ja lapsikohtainen vasu-lomake.

Tutkimustyön pohjaksi laadittiin perheille lapsikohtainen vasu-lomaketta koskevan kysely. Lomakkeessa oli avoimia kysymyksiä, joissa esitettiin

vain kysymys ja jätettiin tyhjää tila vastausta varten. Kysely sisälsi viisi avointa kysymystä. Vastausprosentti oli perheiden kyselyssä 100 % eli kaikki kuusi jaettua lomaketta palautettiin. Perheet täyttivät lomakkeet omalla ajallaan ja palauttivat lomakkeet pirkanmaalaiseen päiväkotiin sovittuun aikaan mennessä. Kyselyt palautettiin nimettöminä, joten vastaajia ei pystytty tunnistamaan.

Kaikilla vastanneilla perheillä oli yhteneväiset mielipiteet siitä, mitä lapsikohtaisen vasu-lomakkeen tulisi sisältää. Perheiden mielestä vasu-lomakkeen tulisi tuoda paremmin esille lapsen perustaidot, lapsen luonne, lapsen osallisuus ja lapsen ominaiset tavat toimia päiväkodissa. Perheet halusivat saada enemmän tietoa lapsen perustaidoista päiväkodissa. Vanhempia kiinnosti saada tietoa, mitkä ovat lapsen kiinnostuksen kohdat päivähoidossa ja mitkä ovat oman lapsen kehitykseen sopivat taidot. Lapsen kehityksen ja oppimisen tarpeet nousevat arjen kuvaamisesta ja vanhemmilla tuntui olevan luottamus siihen, että päiväkodin kasvattajat omalla ammattitaidollaan ja havainnoillaan huomioivat lapsen kehityksen eri osa-alueet tarpeineen ja tavoitteineen. Vanhemmat mainitsivat, että lapsella on tarvittaessa oikeus tukeen, niin fyysisten, taidollisten, tunne-elämän kuin sosiaalisten taitojenkin osalta.

Jollain tavalla kartoitettuna kognitiiviset, motoriset, hienomotoriset ja sosiaaliset taidot. P4

Osa vanhemmista nosti myös perheen sisäiset asiat esille, esimerkiksi perheen arvot ja kasvatuskäytännöt sekä lapsen luonteenpiirteet. Perheiden vastauksissa merkittävä asia oli myös esimerkiksi tarve saada tietää lapsen erityisen tuen tarpeista. Vanhempien ja kasvattajien tuntemus ja ymmärrys lapsesta ja hänen vahvuuksistaan luovat pohjan lapsen tuelle ja sen toteuttamiselle. Päivähoidossa pyritään kunnioittamaan jokaisen lapsen ainutlaatuisuutta.

Lapsen luonteenpiirteet -> niistä johtuvat ”vahvuudet + heikkoudet” -> missä asioissa lapsi tarvitsee tukea ja mitä pitää ottaa huomioon kyseisen lapsen kohdalla. P2

Yhden perheen mielestä lapsen osallisuus oli tärkeä vasu-lomakkeen sisällön suunnittelussa. Perhe toivoi enemmän lapsen omaa osallistumista lomakkeen täyttöön. Perhe halusi kertoa, että lapsen kuulumista ja tärkeyden tunnetta tulisi lisätä sillä, että hänen työtään, tekemistään, ajatuksiaan ja olemistaan arvostetaan.

Siellä voisi olla avoimia kysymyksiä, joita vanhemmat kysyisivät lapselta ennen lomakkeen palautusta” ”Samalla voisi olla kohta mihin vanhemmat keräisivät pidemmältä ajalta lapsen ajatuksia varhaiskasvatuksesta ja päivähoidosta (positiivisia ja negatiivisia kokemuksia esim. päiväkodin arjesta, ruokailusta, henkilökunnasta, ympäristöstä jne.) P1

Perheet pitivät tärkeinä lapsikohtaisessa vasu-lomakkeessa monenlaisia asioita. Lähes kaikki perheet toivat esille kasvattajien havainnoinnin sekä kasvatuskumppanuuden tärkeyden. Päivittäiset keskustelut vanhempien kanssa, lasten toimintojen havainnointi ja sitä kautta tiedon saaminen lapsen tavasta toimia ovat konkreettisia tapoja toimia yhteisten sopimusten mukaisesti.

Yksi perhe asetti lapsen roolin tärkeimmäksi asiaksi vasu-lomakkeessa. Lapsi vahvistaa ympäristöstään ammennettuja kokemuksiaan leikin kautta ja kokeilee käsityksiään todellisuudesta sekä elämän ihmetyksiä. Leikin avulla lapsi luo uusia suhteita kavereihin ja oppii ratkaisemaan pulmia. Tämän kautta hänelle kasvaa ystävien välinen ymmärrys. Lapsen leikissä kasvattajan on tärkeä havainnoida, miten lapsi käyttää esineitä ja miten hän ilmaisee tunteensa tilanteessa. On myös tärkeää havainnoida, miten lapsi aloittaa leikin ja miten pitkään leikki kestää, sekä huomioida keitä lapsia leikissä on mukana, mitä tiloja on käytössä sekä mitä välineitä lapsilla on käytössä. Myös roolien havainnointi leikissä on tärkeää, esimerkiksi kuka lapsi on missäkin roolissa sekä kuka jakaa roolit. (Aaltonen & Lehtinen 2008.)

Henkilökunnan huomioita lapsesta. Ne ovat sellaista palautetta, joita vanhemmat eivät näe normaalisti, koska heillä ei ole niin suurta verrokkiryhmää kuin päivähoidossa on. P1

Samalla henkilökunnalta ja lastentarhanopettajilta löytyy kykyä tunnistaa lapsessa piileviä kykyjä (niin hyviä kuin huonoja), koska heiltä löytyy vuosien kokemus useiden lasten kautta. On tärkeitä, että henkilökunnalla on aikaa seurata lapsia ja tehdä huomioita heidän sosiaalisista taidoista, tunte-elämästä, leikkitaidoista, motoriikasta jne. P1

Mielestäni itse keskustelu on kaavaketta tärkeämpi mutta kaavake toki hyvä keskustelun pohjaksi. P3

Kasvatuskumppanuuden edellytyksenä oleva luottamus syntyy kohtaamisesta, joka vaatii taitoa kuulla ja olla aidosti läsnä, mutta myös erilaisuuden hyväksymistä. Vanhempien kanssa tehtävässä yhteistyössä tulisi kyetä rinnalla kulkemiseen ja toisen kuulemiseen. Kuuleminen vaatii aina läsnäoloa, ajan jakamista toiselle ja asettumista vuorovaikutussuhteeseen. Lapsen päiväkotiin tuonti- ja hakutilanteet ovat hyviä paikkoja asettua kuulemaan perheitä ja lasta. Perheiden ja lapsen yhteinen keskustelu siitä, miten aamu on sujunut kotona, millä mielellä lapsi tulee päiväkotiin tai kasvattajan kertomukset lapsen päivästä luovat aidon vuorovaikutussuhteen yhteiselle ymmärrykselle lapsesta. (Kaskela & Kronqvist 2012, 23.)

Perheet pitivät lapsikohtaisessa vasu-lomakkeessa tarpeettomina monia asioita. Usea perhe toi esille, että vasu-lomakkeen ikätaso on liian laaja. Perheet kokivat vasu-lomakkeen vaikeaksi ja toivoivat, että eri-ikäisille lapsille olisi omat lomakkeensa. Perheiden mielestä oli hankalaa täyttää vuosi vuodelta samaa lomaketta ja kun ainoa muutos oli kynän väri.

-> voisiko lomaketta olla vaikka 2 erilaista eri-ikäisille lapsille? Nyt turhaan pituutta on tuomassa taitokysymyksiin (puhe, motoriset ym.), jotka suunnattu ihan pienille lapsille. P2

- Monet taitoihin liittyvistä kysymyksistä ovat jo 4-5-vuotiaille turhia kun ne jo osataan. Ehkä näihin voisi isommille lapsille lisätä taitoja joita heidän tulisi osata/opetella. P3

Yhden perheen vastaus oli erittäin mielenkiintoinen. Heidän mielestään kasvattajien dokumentointi oli tärkeä asia päivähoidossa. Dokumentointi eli kirjaaminen ja säilöminen ovat lisääntyneet yhteiskunnassamme ja on entistä systemaattisempaa. Myös lapsen kasvua, kehitystä ja elämää suunnitellaan, arvioidaan ja dokumentoidaan. Dokumentoinnin avulla kasvattajat tekevät lapsen yksilöllistä kasvua sekä kasvatustyötä näkyväksi itselleen, kasvattajille, erilaisille sidosryhmille ja perheille. Kasvatuksen näkyvyys ja läpinäkyvyys auttavat arvioimaan toimintaa ja vahvistavat ammatillisuutta. (Ranto 2011.)

Henkilökunnalla tulisi olla varattu aikaa sanallisen palautteen kirjoittamiseen. Näin he pystyisivät kuvaamaan realistisesti lasten kehitystä ja tilannetta. Tämä on todella vahva vaatimus, sillä se vaatisi aikuisilta objektiivisuutta ja suorasanaisuutta, joka voisi vaikeuttaa lasten ja heidän vanhempiensa yhteistyöhön suhteessa päivähoitoon. (esim. tilanteessa, jossa lapsen käytöstä joudutaan tarkastelemaan kriittisesti). P1

Tekstipalautteista ei saa kuitenkaan tulla korulauseautomaatteja vaan niiden tulisi kuvata todellisuutta mahdollisimman realistisesti. P1

Miten lapsen osallisuuden sitten tulisi näkyä vasu-lomakkeen sisällössä? Kaikilla vastanneilla perheillä oli samansuuntaiset mielipiteet. Perheet mainitsivat, että lapsen osallisuuden tulee näkyä ja kuulua vasu-lomakkeessa. Vanhemmat toivoivat, että vasu-lomakkeessa olisi kysymyksiä lapselle, esimerkiksi missä lapsi kokee olevansa hyvä tai mitä hän omasta mielestään osaa hyvin tai missä lapsi kokee tarvitsevan kasvattajan apua. Tärkeäksi aiheeksi nousivat myös kaverisuhteet. Perheet toivat esille, että vasu-lomakkeessa pitää olla kohta, jossa kysyttäisiin lapselta, mitä kivaa päivähoidossa on taikka mitä ikävää hoidossa on. Muutama perhe toivoi, että omakuvan piirtämistä voisi jatkaa, koska he olivat kokeneet sen toimivaksi.

- Lapsi voisi osittain olla mukana keskustelussa ja osa kysymyksistä voitaisiin muotoilla niin että lapsi voisi myös itse niihin vastata. P3

- Voisi olla kohta, johon lasta ”haastateltaisiin” kotona tai hoidossa. Kysymysten tulisi olla hyvin konkretisoituja. Ideana siis, miten viihtyy hoidossa. P4

Vasu-keskusteluissa lapsella (varsinkin isommilla) voisi olla oma osuus. P6

Viimeisessä kysymyksessä otettiin esille, mitä kehittämistä lapsikohtaisessa vasu-lomakkeessa on. Perheiltä tuli monia hyviä kehittämisideoita lapsikohtaisen vasu-lomakkeeseen. Suurin osa perheistä mainitsi, että he haluaisivat selkeyttä vasu-lomakkeen sisältöön. Perheet toivoivat, että väritettävät palkit poistettaisiin tai harkittaisiin niiden uudelleen kehittämistä. Vanhemmat arvioivat, että nykyisessä vasu-lomakkeessa käytetyn väritettyviivan kysymykset voitaisiin korvata jollain toisella tavalla. Perheiden mielestä viivan veto on summittaista eikä välttämättä kerro tarkasti todellisuutta. Vanhemmat olivat myös yksimielisiä siitä, että eri vuosille pitäisi olla omat kohdat. Nyt lomake tuntuu sekavalta kun samoihin kohtiin merkitään lapsen monen vuoden asiat sekä hänen monen vuoden kehityksen.

- vastausten antamistapaa tulisi kehittää, väritettävät palkit ovat epäkäytännöllisiä. Myös eri vuosien vastaukset tulisi ”lokeroida” tai erotella jotenkin muuten toisistaan selkeästi. Nyt käytössä ollut eriväristen kynien systeemi on ollut sekava. P2

Viimeisen kysymyksen kohdalla tuli pari yllättävää vastausta, jota tutkijana en tullut ajatelleeksi. Muutamassa vastauksessa perheet ehdottivat lapsikohtaisen vasu-lomakkeen kirjaamista sähköisesti. Lomakkeella vanhemmat laatisivat lapselle vasun yhdessä kasvattajien kanssa sähköisessä muodossa. Ehdotuksena oli, että vanhemmilla voisi olla sähköinen reissuviikko, esimerkiksi Wilma, joka on koulumaailmassa jo otettu käyttöön ja todettu toimivaksi.

7.2 Learning café -tulosten tarkastelu

Teemoittelusta muodostui aineisto, joka jakautui Learning café -menetelmän rungon mukaisesti kuuteen pääteemaan. Teemat olivat lapsilähtöisyys, vasu-lomakkeen kehittäminen, vasu-lomakkeen selkeyttäminen, kysely lapselle ja lapsi näkyväksi sekä yhteistyö. Tutkimuksen Learning café-menetelmän tulosten tarkastelun ala-teemoiksi nousivat kolme teemaa. Teemat olivat vasun perusta, lapsikohtainen vasu-lomake ja kasvatuskumppanuus.

Toisena aineistokeruumenetelmänä käytettiin Learning café -menetelmää, joka toteutettiin omana vanhempainiltana päiväkodissa. Kymmenen kutsua oli jaettu perheille. Paikalla olivat viisi kasvattajaa ja neljä vanhempaa. Kasvattajat pyydettiin tiimipalaverissa mukaan iltaan.

Kasvattajat ja vanhemmat olivat samaa mieltä siitä, että lapsikohtaisen vasu-lomakkeen pitäisi olla sisällöltään selkeämpi kuin käytössäoleva on. Lisäksi sivuja pitäisi olla vähemmän. Kasvattajien ja vanhempien mielestä sisältö on ihan hyvä, mutta aihetta on tarkastella nykyaikaisemmaksi. Turhat yksityiskohdat haluttiin pois. Keskustelussa tuli ilmi, että vanhemmat toivoivat, että vasu-lomake olisi helpompi täyttää. Kasvattajat ja vanhemmat toivat esille, että lapsen osallisuuden tulisi näkyä vasu-lomakkeessa paremmin.

Palkki kysymys aikuisen näkökulma + lapselle oma sarake, johon kysytään lapsen oma näkemys.

Monivalintaisia kysymyksiä esimerkiksi kuvattuja tasoja – ei koskaan – harvoin – siltä väliltä – usein – aina + vapaan sanan mahdollisuus.

Vanhempien ja kasvattajien mielestä on tärkeitä huomioida lapsen ominaiset tavat toimia päivähoidossa. Esimerkiksi leikkiminen, liikkuminen, tutkiminen ja erilaisten taideaineitten ilmaisu ovat lapselle luontainen tapa toimia. Lapsen toiminnan havainnointi on koko pedagogisen suunnittelun lähtökohta. Kasvattajat ja vanhemmat olivat sitä mieltä, että lapsen toimissaan itselle mielekkäällä tavalla hän myös ilmentää ajatteluaan ja tunteitaan.

Vasussa olennaisinta on lapsen viihtyminen, toimiminen ja oleminen päiväkodissa.

Kysymys siitä, mitä asioita perheet pitävät tärkeinä lapsikohtaisessa vasu-lomakkeessa herätti paljon keskustelua vanhempien ja kasvattajien kesken. Lapsen osa-alueet haluttiin säilyttää vasu lomakkeessa. Keskustelua syntyi vasu-lomakkeen toimintatavasta ja sen kehittämisestä. Vanhemmat toivat esille, että he voisivat yhdessä lapsen kanssa täyttää vasu-lomakkeen kysymykset. Tällä menetelmällä saavutettaisiin vanhemman ja lapsen yhdessäoloa kotona. Vanhemmat oppisivat aidosti kuuntelemaan omaa lastaan.

Lomake voitaisiin jakaa kotiin, jotta perhe voi keskustella asioista. Ajoissa takaisin päiväkotiin, jotta hoitaja voi paneutua siihen.

Kuvaus lapsesta loppuun 1. Lapsen persoonallisuus laatikko hyvä, siihen voi ottaa lapsen mukaan -> osion päiväkodille ja kodille. Sisällön pientä viilausta.

Vanhemmilla ja kasvattajilla oli yhtenäinen mielipide kysymykseen, jossa kysyttiin mitä asioita pidetään tarpeettomina lapsikohtaisessa vasu-lomakkeessa. He kertoivat, että nykyinen vasu-lomake täytyy muokata toimivammaksi ja selkeämmäksi. Vanhemmat ja kasvattajat toivat esille yksittäisten kysymysten toimimattomuuden. Keskustelussa nousi esille se, että vanhemmat ja kasvattajat halusivat poistaa jokaiselta sivulta viimeisen

kysymyksen. Myös viimeisellä sivulla olevat värityspalkit koettiin turhiksi.

Poistetaan, hoitopaikan ja vanhempien yhteiset sopimukset, sivu 1, alin sarake.

Liukupalkit eivät toimi.

Vanhemmilla ja kasvattajilla oli samansuuntaiset ajatukset kysymykseen, jossa kysyttiin, miten lapsen osallisuuden tulisi näkyä vasu-lomakkeen sisällössä. Lapsen osallisuudesta käytiin keskustelua ja todettiin, että olisi hyvä olla oma sivu tai lomake, jossa olisi lapselle suunnattuja kysymyksiä. Lapselle suunnatut kysymykset voitaisiin täyttää kotona ennen kuin sovitaan yhteisestä ajasta vasu-keskusteluun. Vanhempien mielestä lapsen ääni kuuluu sekä kasvattajien että vanhempien välityksellä silloin, kun kerrotaan asioita lapsen arjesta päiväkodissa. Muutama vanhempi ehdotti lasten omien juttujen kirjaamista ja esille ottamista vasu-keskustelussa.

Oman kuvan piirtäminen herätti paljon keskustelua. Omapuoli todettiin turhana vasu-lomakkeessa, koska sitä tehdään muutenkin koko ajan päivähoitossa ja sellainen löytyy lasten kasvunkansioista. Vanhempien mielestä oman kuvan piirtämistä toteutetaan joka vuosi päivähoitossa.

Lapsen omapuoli päiväkodin tehtäväksi. Sarjakuvamaisiksi?
Onko tarpeellinen omapuoli vasussa? (ei pakollinen)

Lapselle suunnattu kysely. Yksi sivun mittainen? Miettiä kysymykset lapsen iän mukaan.

Vanhempien ja kasvattajien mielestä vasu-lomakkeessa tulisi kehittää vasu-keskustelujen antia, koska he kokivat, että keskustelu on kasvatustyön perusta. Se antaa suunnittelulle raamit ja ohjaa kasvatustyötä lapsen yksilölliseen huomiointiin. Päivittäiset keskustelut vanhempien kanssa, lasten toimintojen havainnointi ja sitä kautta tiedon saaminen lapsen tavasta toimia ovat konkreettisia tapoja toimia yhteisten sopimusten mukaisesti. Vanhemmat ja kasvattajat nostivat esille konkreettisia asioita, joita olisi hyvä ottaa esille vasu-keskustelussa, kuten esimerkiksi yhteisten pelisääntöjen sopiminen. Vanhemmat toivat esille mitä asioita olisi hyvä käsitellä yhdessä kasvattajien kanssa. Tällaisia olivat muun muassa liikunnan tukeminen, ongelmakäyttäytymiseen puuttuminen ja tiedottamisen tärkeys. Muutama vanhempi nosti esille jokapäiväisen keskustelun merkityksen.

Fläppitaulu – Onnistumiset ”vuoden aikana” – Tuen tarpeet – Neuvottelun kulku? Keinot? yksi paperi joka kerran täytetään -> Keskustelua

Leikkitaidot laajemmin esille esim. mitä lapsi leikkii tai mistä leikistä lapsi pitää. Miten lapsi leikkii esim. rinnakkaisleikkiä.

Vanhempien ja kasvattajien keskustelussa tuli yllättävä ja erittäin hyvä ehdotus, että perhepäivähoitajille voisi olla oma vasu-lomake. Se olisi lyhyempi ja erilainen sisällöltään. Vanhemmat ja kasvattajat olivat sitä mieltä, että perhepäivähoitajat ovat niin lähellä vanhempia ja lapsia, että heidän vasu-lomakkeensa voisi olla suppeampi ja tiiviimpi kokonaisuus. Tällä hetkellä kunnan vasu-lomake on ollut käytössä kaikilla varhaiskasvatuksen alueilla.

7.3 Ryhmähaastattelun tulosten tarkastelu

Teemoittelusta muodostui aineisto, joka jakautui ryhmähaastattelun rungon mukaisesti neljään pääteemaan. Teemat olivat leikki, vasu-lomake, lapsen perustarpeet ja pelisäännöt. Tutkimuksen ryhmähaastattelun tulosten tarkastelun alateemoiksi nousi kaksi teemaa: vasun perusta ja kasvatuskumppanuus.

Ryhmähaastattelu toteutettiin lapsiryhmässä, jossa oli paikalla kuusi 4–5-vuotiasta lasta. Lapset vallittiin ryhmähaastatteluun sen perusteella, että he olivat ennestään tuttuja tutkijalle. Ryhmähaastattelu lasten kanssa nauhoitettiin ja kuvattiin vanhempien luvalla, jotta saataisiin aikaan mahdollisimman hyvä tulos.

Lapsilta kysyttiin, mikä on päiväkodissa mukavaa. Lapset kertoivat, että päiväkodissa kaikki tekeminen on kivaa. Suurin osa lapsista vastasi, että legoilla leikkiminen on kivaa. Esille tuli myös kaverin suuri merkitys eri leikkien yhteydessä. Hyvän olon mittari on lapsen leikki. Kasvattajan tehtävä on mahdollistaa leikin syntyminen, havainnoida, kuunnella sekä antaa tilaa rajuillekin leikki-ideoille. Lapsen omista tarpeista lähtevä tekeminen innostaa leikkeihin, ja näin sosiaaliset taidot kehittyvät. Eräs lapsi oli sitä mieltä, että askartelu oli mukavinta päiväkodissa. Lapset oppivat itsestään ja muista osoittamaan kunnioitusta ja empatiaa. Haastattelussa tuli esille, että identiteetillä on merkittävä tehtävä niissä prosesseissa, joissa lapsi samaistuu toisiin ihmisiin ja jäsentää itseään ja olemistaan. Lapset ovat luovia ja aitoja, kun heille antaa siihen mahdollisuuden. He käyttävät leikkinsä eväinä elettyä elämäänsä ja kokemuksiaan sekä mielikuvitustaan. Leikkissään lapset kujeilevat, jäljittelevät, pohtivat ja luovat uutta. (Sosi-aali- ja terveystalan tutkimus ja kehittämiskeskus 2006.)

Mää tykkään siitä kun mä tykkään pistellä niinkun. H1

Mm, leikkiä, leikkiä, joskus jos sää joskus tuut tänne, niin tota noin niin silloin minä leikin autoilla ja legoilla. H6

Lapset kertoivat, että he haluaisivat tai toivoisivat, että päiväkodissa voisi leikkiä mielikuvitusleikkiä hyvän kaverin kanssa. Yksi lapsista nosti esille, että hän haluaisi leikkiä pitempään ulkona. Muutamat lapsista kertoivat, että he toivoisivat, että päiväkodissa saisi kalastaa tai ulkona voisi uida.

Haastateltavat toivat esille lapselle ominaiset tavat toimimisen merkityksen ja tärkeyden.

Olis kiva, jos ulkona tehtäis semmoista, että siellä olisi semmoinen leikkipuhelin ja semmoista niin sitten olisi kiva kun sillä vois leikkiä jollakin leikissä, mutta minä en tiedä missä se vanha Maija-nukke (nimi muutettu) luurailee. H1

Öh, et...olisi ulkonakin leikkimökki. H3

Lasten mielestä he juttelisivat kivoja juttuja kotona äidin ja isän kanssa päiväkodista jos joku aikuinen vaan jaksaisi kuunnella. Haastattelussa lasten mielestä ravinnon, läheisyyden, kuuntelemisen ja pelien merkitys oli merkittävä asia. Eräs lapsista kertoi, kuinka kivaa on jutella äidin kanssa harrastuksen yhteydessä. Yhden lapsen mielestä oli tärkeätä jutella äidin kanssa eri vihanneksista ja sen kasvattamisesta yhdessä kaverin kanssa. Lapset kertoivat, että olisi mukavaa jutella vanhempien kanssa, kun he vaan kuuntelisivat lapsiaan. Yksi lapsi ei osannut vastata kysymykseen.

Että niin mää niin, mää äh niin juttelin ainakin äidin kaa päiväkodista mutta kun äiti ei ikinä kuuntele niin ainakin äidin kans juttelin että niin sitten tota, tota, että sillain rakkaudesta. H2

Niin isän kanssa siitä Ferrari pelistä. Niin ja äidin kaa me jutellaan siitä, että miten se osaa sitä käyttää. H6

Lapsilla oli lähes samanlaiset mielipiteet kysymykseen, millaisista päiväkodissa tapahtuvista asioista he haluaisivat jutella päiväkodin tädin kanssa. Kysymys koettiin haastavaksi ja lapset joutuivat hetken miettimään, mitä kysymykseen pitäisi vastata. Haastateltavat vastasivat, että lapset menisivät heti kertomaan aikuiselle, jos joku rikkoo sovittuja sääntöjä, tai jos joku varastaa jotain päiväkodissa. Yhden lapsen vastaus oli, että jos joku varastaisi häneltä, niin hän soittaisi heti poliisille. Lapsen moraaliset käsitykset ja tunteet näkyivät ryhmässä. Lapset pohtivat hyvän ja pahan eroa tutkijan kanssa.

Mää ainaki jos joku tekee tuhmaa niin mää ainakin kerron tädille. H2

Jos joku lyö mua niin mää kertoisin muille. H5

Haastattelu sujui erittäin hyvin. Lapset osasivat vastata kysymyksiin hyvin, ja jokaisella oli omia hyviä vastauksia. Oltiin erittäin tyytyväisiä, kun lapset eivät matkineet toisiaan, vaan he oikeasti keskittyivät omiin vastauksiinsa. Lapset osasivat hyvin odottaa omaa vuoroaan, ja olivat innoissaan, kun he saivat kertoa asioita. Heitä pyrittiin kuuntelemaan aidosti.

7.4 Tulosten johtopäätökset

Lapsille laaditaan hoito- tai kasvatussopimuksia, joihin kirjataan yhteiset tavoitteet kasvatustyön ohjaamiseksi. Päiväkodin lapsikohtaisen vasu-lomakkeen tulisi olla asiakirja, johon on määritelty lapsen toiminnan erityispiirteet, painotusalueet ja suunnitelma siitä, miten hoidon, kasvatuksen ja opetuksen kokonaisuutta toteutetaan arjessa. Päiväkodin lapsikohtainen vasu-lomake heijastaa osaltaan työpaikan toimintakulttuuria ja sitoutumista tavoitteelliseen toimintaan.

Tulosten johtopäätökset tarkasteltiin 3–5-vuotiaiden lasten, heidän vanhempiansa ja päiväkodin kasvattajien vastauksien perusteella. Tutkimuksen tulokset tuovat esille uusia näkemyksiä lapsikohtaisen vasu-lomakkeen sisällöstä. Opinnäytetyöllä tulee olemaan konkreettinen hyöty kunnan tarjoamalle varhaiskasvatukselle. Kunnollisen lomakkeen kautta työntekijät saavat oleellista tietoa lapsista ja heidän kehityksestään sekä vanhempien toiveista, ja odotuksista varhaiskasvatusta kohtaan.

Kyselyjen, vanhempainillan ja ryhmähaastattelun tulosten perusteella ja kysymysten analysointivaiheessa tultiin siihen johtopäätökseen, että lapsikohtaisen vasu-lomakkeen sisällön suunnittelu vanhempien, lasten ja kasvattajien kanssa toi tutkimukselle paljon uutta tietoa. Toiminnan reflektointi on tärkeää, jotta kasvattajat ja yhteisöt voivat kehittyä ja tarvittaessa muuttaa toimintaansa lapsen ja lapsiryhmän tarpeisiin sopivaksi. Yhteinen arviointi luo oppimiselle ilon. Tulosten perusteella vasu-lomakkeen tulisi sisältää vanhempien kuvausta lapsestaan omin sanoin, esimerkiksi tarinan muodossa, tai kuvausta lasta kiinnostavista ja vähemmän kiinnostavista asioista sekä lapselle merkittävistä ihmissuhteista. Vasu-lomakkeen tulisi sisältää myös vanhempien toiveita ja odotuksia päiväkodin suuntaan. Siinä tulisi olla myös lapsen toiveet ja odotukset hänen itsensä ilmaisemana ikätason mukaan.

Kyselyjen, Learning café -keskustelun ja haastattelun tulosten perusteella ja kysymysten ja haastattelun analysointivaiheessa tultiin seuraaviin johtopäätöksiin, lapset, heidän vanhempansa ja päiväkodin kasvattajat toivat esille, että on merkittävä asia, että kaikki lapset tulisivat nähdyiksi ja kuulukuiksi. Heidän mielestään leikki oli yksi tärkeämmistä prosesseista päivähoidossa. Leikissä lapset oppivat ja harjoittelevat sosiaalisia sääntöjä, oman vuoron odottelua, ymmärrystä ja vastavuoroisuutta. Vuorovaikutustaitoja lapset harjoittelevat kaiken tekemisen yhteydessä. Heidän mielestään on tärkeätä kuvata lapsen erilaisia yhteisleikkejä. Roolileikeissä voi näkyä jäljittelyä vanhemmista, ammateista tai kasvattajista. Erilaiset roolija mielikuvitusleikit ovat suosittuja, esimerkiksi äiti-, isä- ja vauvaleikit. Siksi koettiin, että vasu-lomakkeessa tulisi olla laajat kysymykset koskien lapsen leikkiä.

Perheet ja kasvattajat kokivat tärkeäksi lapsen osallisuuden korostamisen vasu-lomakkeessa. Heille oli tärkeätä, että vasu-lomakkeessa käsiteltäisiin lapsen fyysisen, sosiaalisen ja psyykkisen kehityksen tukemista. He korostivat lapsen elinikäistä oppimista varhaiskasvatuksessa. Heidän mielestä

oli tärkeätä myös huomioida jokaisen lapsen turvallisuus ja taata lapselle positiivisia kokemuksia. He toivoivat, että päivähoitossa työote voisi olla havainnoivaa, enemmän läsnäoloa ja parempaa ymmärrystä sekä sitä, että kasvattajat olisivat ajan hermoilla. Kasvattajat kertoivat, että toiminta pienen lapsen kanssa on hoivaamista. Tehtävä varhaiskasvatuksessa on emotionaalisen hyvinvoinnin, huolenpidon ja turvallisuuden luominen sekä kasvattaminen, johon sisältyy sosialisatio, kehittyminen ja opettaminen. Jokainen lapsi tulisi huomioida yksilönä. Kasvattajalta vaaditaan herkkää kykyä lukea toisen ajatuksia, käsityksiä ja tunteita. Keskeisiä periaatteita varhaiskasvatuksessa on aktiivisten aloitteiden tekeminen ja vastaanottaminen.

Vasu-lomakkeen rakenne herätti paljon keskustelua. Vanhemmat ja kasvattajat kokivat nykyisen vasu-lomakkeen monimutkaiseksi ja liian laajaksi. Toivottiin selkeyttä ja rajausta. Vasu-lomakkeen yksittäiset kysymykset koettiin huonoiksi ja epäkäytännöllisiksi. Sisällöstä vanhemmat halusivat muuttaa ikätaso-jakaumaa. Vanhemmat ja kasvattajat olivat yksimielisiä siitä, että vasu lomakkeessa voisi olla eri-ikäisille omat sarakkeet, joihin voisi kirjoittaa lapsen kehityksestä, esimerkiksi sen hetkisistä tukitarpeista.

Merkittävä johtopäätös oli kasvatuskumppanuuden merkitys perheille ja kasvattajille. Kasvatuskumppanuus haluttiin dialogiseksi, perhettä osallistavaksi yhteistyöksi, jossa perhe yhdessä kasvattajien kanssa neuvottelee perheen päivähoitoratkaisuista ja lapsen varhaiskasvatustarpeista. Perheet ja kasvattajat näkivät päivähoitossa olevan lapsen kiinteänä osana perhettä. Varhaiskasvatustyötä ei voida tehdä ilman toimivaa yhteistyötä vanhempien kanssa. Kasvattajien mielestä vuorovaikutus laajenee suhteeksi, kun osapuolina ovat lapsi, vanhempi ja kasvattaja. Vanhemmat lisäsivät, että lapsen kasvun, kehityksen ja oppimisen tukeminen on mahdollista yhdistämällä kasvattajien asiantuntemus ja vanhempien omaa lasta koskeva tietämys. Lapsen kehitysympäristöjen keskinäisen vuorovaikutuksen haluttiin luovan paremman perustan lapsen hyvinvoinnille.

Ehdotettiin, että lapsen osallisuuden tulisi näkyä vasu-lomakkeessa, koska nykyisessä vasu-lomakkeessa ei ole lapsen osallisuutta huomioitu lainkaan. Eräät vanhemmat ja kasvattajat toivat esille, että vasu-keskustelussa isommat lapset voisivat olla alku keskustelussa mukana kertomassa omia asioitaan ja kuuntelemassa mitä muilla on heistä sanottavaa. Eräs vanhemmista ehdotti lapselle omaa vasu-keskustelua. Esille tuli, että lapsikohtaiseen vasu-lomakkeeseen tulisi kirjata aina, missä vaiheessa suunnitelmaa arvioidaan uudestaan.

Lapsen haastattelusta kävi ilmi, että lapset toivoivat paljon leikkiä hyvän kaverin kanssa. Kiinnostavaa tutkimuksessa oli se, että sekä vanhemmat, kasvattajat ja lapset tunsivat lapselle ominaisten toimintatapojen tärkeyden. Lapset kertoivat, että kaikki tekeminen on kivaa päiväkodissa. Kyseleistä ja haastattelusta nousi esiin kasvatuskumppanuuden merkitys. Lapselle on tärkeää saada kertoa asioita. Myös se, että häntä kuunnellaan, on tärkeää. Lapselle luo turvallisen olon se, kun ympärillä on luotettavia aikuisia, jotka tulevat keskenään toimeen.

Pari vanhempaa ehdotti, että vasu-lomake tulisi täyttää sähköisesti. He kertoivat, että vanhemmat laatisivat lapselle vasun yhdessä kasvattajien kanssa sähköisessä muodossa. Ehdotuksena oli, että vanhemmilla voisi olla sähköinen reissuvihko esimerkiksi Wilma tai Helmi, joiden kautta vanhemmat saisivat päivittäistä tietoa varhaiskasvatuksesta ja jossa he voisivat täyttää sähköisen lomakkeen. Samalla vanhempien olisi helppo tarkastella aiempia keskusteluja ja niiden tuloksia. Lapsikohtaisen vasu-lomakkeen täyttämisen avulla vanhemmat, lapsi ja kasvattajat asettaisivat lapselle tavoitteita seuraavaan tapaamiseen mennessä. Ne voisivat liittyä esimerkiksi käytökseen, tapoihin, leikkiin ja motoriikkaan.

7.5 Kehittämisehdotukset

Opinnäytetyön tavoitteena oli ajankohtaistaa kunnan lapsikohtainen vasu-lomake. Opinnäytetyön tutkimus- ja kehittämistoiminnan tavoitteena oli tuottaa ajankohtainen vasu-lomake pirkanmaalaiseen kunnan varhaiskasvatukseen. Tarve tämän kunnan lapsikohtaisen vasu-lomakkeen uudistamiseen oli lähtenyt liikkeelle varhaiskasvatuksen arjesta. Kunnan käyttämä lomake oli havaittu ongelmalliseksi ja vanhanaikaiseksi niin vanhempien kuin kasvattajienkin mielestä.

Nykyinen vasu-lomake käydään läpi perheen ehdoilla joko kotona tai päiväkodissa. Päiväkodin kasvattajilla on usein kuuntelijan rooli. Kasvattaja ei yleensä kirjaa tässä vaiheessa mitään, vaan puheenvuoro on vanhemmilla. Tavoitteena on luoda vanhemmille tunne siitä, että heitä todella kuunnellaan oman lapsensa asiantuntijana. Perustiedot päiväkodista ja päiväkodin arkikäytännöistä ja toimintaperiaatteista on yleensä kerrottu perheille jo lapsen aloittaessa hoidon. Lapsikohtainen vasu-lomake tehdään yhdessä vanhempien ja kasvattajien kanssa. Päiväkodin kasvattajilla on oma näkemys ja ymmärrys lapsesta lapsiryhmässä, lapsen vahvuuksista ja osamisalueista sekä siitä, mistä lapsi on kiinnostunut. Perheillä on puolestaan käsitys omasta lapsestaan, mutta he eivät välttämättä tiedä lapsen tekemisistä, toiminnasta ja suhteista muihin lapsiin ja aikuisiin. Palat kootaan yhdessä ja niiden pohjalta kirjataan tavoitteet lapsikohtaiseen vasu-lomakkeeseen. (Kaskela & Kronqvist 2012, 17.)

Vanhempainillassa vanhempien mielestä oli hyvä ajatus, että lapselle pidettäisiin myös oma vasu-keskustelu. Ajatuksena se ei olisi olleenkaan huono vaihtoehto. Siinä lapsi saisi oman äänensä kuulluksi. Lapsen osallisuutta ja näkyvyyttä varhaiskasvatuksessa haluttiin lisätä. Ehdotettiin, että voisi olla lapsikohtainen lomake, jonka perhe ja lapsi yhdessä täyttäisivät valmiiksi kotona ennen kuin perhe tulee vasu-keskusteluun. Perhe ja lapsi saisivat rauhassa yhdessä miettiä asioita ja kirjata niitä ylös.

Vanhemmat olivat yksimielisiä siitä, että vasu lomakkeen tulisi olla rakenteeltaan selkeä ja nykyaikainen. Vanhempien mielestä vasu-lomakkeen kysymykset eivät saisi olla pääasia vaan se, että aidosti keskusteltaisiin

lapsen oppimisesta, kehityksestä, tekemisestä ja leikeistä päivähoitossa ja kotona. Vanhemmat ja kasvattajat halusivat, että lomakkeen ohella voisi olla olemassa myös lisäosa lapsen vasua. Täydentävä osa voisi olla lapsen kasvunkansio tai muu vastaava dokumentti, jonka työstäminen olisi arjessa jatkuva prosessi. Siten myös lapsen osallisuus olisi jatkuvasti esillä hänen lapsikohtaisessa vasussaan. Kasvatuskeskusteluissakin voisi harkita lapsen mukana oloa. Jo pieni lapsi osaa vastata yksinkertaisiin kysymyksiin ja näin tuoda vasuun ja keskusteluun oman äänensä. Vanhempien ja kasvattajien keskusteluissa uhkana voi olla se, että lapsen asema toimijana jää epäselväksi ja hänet mielletään aikuisten työn kohteeksi.

Uuden lapsikohtaisen vasu-lomakkeen sisältämät kysymykset vanhemmille tulevat sisällöltään olemaan tasavertaisuuden ja kasvatuskumppanuuden arvoja. Tarkoitus on laatia sellaiset lomakkeet, joissa näkyy vanhempien ja lapsen osallisuus sekä kasvattajien ammatillisuus. Tavoitteena on saada kuntaan nykyaikainen ja selkeämpi vasu-lomake. Tutkimuksen jälkeen on tarkoitus perustaa moniammatillinen työryhmä, joka toteuttaa uuden vasu-lomakkeen. Uusi lapsikohtaisen vasu-lomakkeen kehittäminen valmiiksi jatkuu näiden tulosten ja johtopäätösten pohjalta. Varhaiskasvatuksen moniammatillisen työryhmän aihe tulevana kuukausina on vasu-lomakkeen ulkoasun ja yksityiskohtien hiominen.

8 POHDINTA

Opinnäytetyön tavoite oli tutkia lapsikohtaisen vasu-lomakkeen sisältöjen suunnittelu kasvatuskumppanuudessa. Tutkimuksen tarkoitus ei ole ollut löytää oikeita tai vääriä toimintatapoja tai mitata kyselyjen ja haastatteluvien tietoutta. Tärkeämpää on ollut selvittää, mikä on asiantuntijoiden laatumien, valtakunnallisten linjausten, lasten ja heidän vanhempiensa sekä kasvattajien kokema yhteys lapsikohtaisen vasu-lomakkeeseen. Kysely, vanhempainilta ja haastattelu onnistuivat hyvin ja ne toteutettiin positiivisessa hengessä.

Kyselyn, vanhempainillan ja haastattelu saatiin toteutettua suunnitellun aikataulun mukaisesti. Kyselyistä, vanhempainillasta ja haastatteluista saatiin monipuolista ja käyttökelpoista aineistoa, jotka mahdollistivat tutkimuksen toteuttamisen. Vastaukset olivat riittäviä tutkimusongelman käsittelyyn ja lisäksi saatiin paljon muuta ammatillisesti arvokasta tietoa. Kasvattajien osallistuminen vanhempainiltaan kuvastaa osaltaan halukkuutta työn sisällön ammatilliseen kehittämiseen.

Lapsikohtaisten vasu-lomakkeiden tutkimustyöhön liittyvän perheille suunnatun kyselyn, Learning café -illan ja lasten ryhmähaastattelun tuloksista kävi ilmi, että vasu-lomakkeista näkyi selkeästi puuttuvan tarkastelu, jossa lapsi nähtäisiin toimijana ja subjektina häntä ympäröivässä elämässä. Tutkimus osoitti, että lapsella ei tuntuisi olevan osallisuutta suhteessa varhaiskasvatukseen. Ensimmäiseksi menetelmäksi suunniteltiin perheille

lomakekysymyksiä. Kuusi perhettä ilmoitti halukkuutensa osallistua lomakekyselyyn jo varhaisessa valmisteluvaiheessa. Näistä kolme perhettä enää olleet päiväkodin asiakkaita, mutta he halusivat silti osallistua tutkimukseen.

Sain kaikilta kuudelta perheeltä myöntävän vastauksen. Sovimme perheiden kanssa tapaamiset ja jokainen perhe tavattiin henkilökohtaisesti. Halusin tavata heidät kasvotusten ja kertoa tutkimuksen sisällöstä sekä tavoitteista. Sovimme jokaisen perheen kanssa, että he palauttavat lomakkeen kahden viikon sisällä kyseiseen päiväkotiin. Viisi perhettä toimitti kyselylomakkeen päiväkodille ja yksi perhe lähetti kyselylomakkeen sähköisesti.

Toinen menetelmä oli Learning café -ilta vanhemmille ja kasvattajille. Learning café -iltaan valmistauduttiin huolella. Illan runko suunniteltiin joustavaksi ja esitystä oli harjoiteltu muutaman kerran. Lisäksi tein illan kulusta paljon mielikuvaharjoituksia. Vaikka osa perheistä jätti tulematta, oli osanottajien määrä hyvä. Kasvattajat ja vanhemmat saivat enemmän aikaa keskittyä yhdessä keskustelemiseen ja kirjaamiseen. Hyvin vanhemmat osallistuivat vasu-lomakkeen sisällölliseen suunnitteluun mielestäni ja saadut vastaukset olivat hyviä ja niitä oli riittävästi. Uskoakseni vanhemmistakin oli mukavaa toimia Learning café -illassa yhdessä kasvattajien kanssa. Ilta sujui joustavasti ja siihen oltiin tyytyväisiä.

Haluttiin tehdä ryhmähaastattelu, jossa saatiin kuulla lasten omat mielipiteet ja haluttiin saada heidän äänensä kuulluksi. Ryhmähaastatteluun valmistauduttiin huolella. Pyydettiin avustaja hyvissä ajoin mukaan kuvaamaan haastattelua, jotta pystyttiin keskittymään vain lapsiin. Haastattelu sujui hyvin ja lapset osallistuivat sisällölliseen suunnitteluun erittäin positiivisella asenteella. Haastattelusta saatiin paljon erinomaisia vastauksia ja hyvin erilaisia kommentteja. Haastattelun kulku ohjautui joustavasti ja oltiin tyytyväisiä kun kaikki tekniikka pelasi. Teoriaosassa esitetyssä ekologisteen teoriaan pohjaavassa lapsikohtaisen vasun kontekstuaalisen perustan mallissa kasvun ja kasvatuksen perusidea on vuorovaikutusprosessi. Lapsen kasvun ja kehityksen kannalta on tärkeää se, millainen vuorovaikutussuhde rakentuu eritasoisten kasvuympäristöjen välille. (Hujala ym. 2007, 9.)

Kuten Maarit Alasuutari ja Kirsti Karila (2009, 73) toteavat, että valtakunnallinen ohjeistus tuottaa omanlaisiaan lasta, lapsuutta ja varhaiskasvatusta koskevia tulkintoja. Teoksen mukaan lasten yksilölliset vasu-lomakkeet eroavat melko paljon toisistaan. Kyseisessä tutkimuksessa oli tutkittu 15 kunnan käytössä olevia lapsen vasu-lomakkeita ja analysoitu niiden sisältöä. Huomion kohteena kyseisessä tutkimuksessa oli lomakkeiden tuottamat lapsen ja lapsuuden tulkinnat sekä niiden ilmentävät varhaiskasvatuksen yhteiskunnalliset tehtävät.

Tutkimuksen mukaan valtakunnallinen ohjeistus tuottaa omanlaisiaan lasta, lapsuutta ja varhaiskasvatusta koskevia tulkintoja. Nämä tulkinnat muotoutuvat paikallistasolla ja konkretisoituvat lapsikohtaisen vasu-lomakkeiden sisällössä. Vasu-lomakkeiden kuva lapsesta ja lapsuudesta

oli tuttu ja lapsuudentutkimuksen näkökulmasta perinteinen. Lomakkeissa painottuivat kehityksen, perheen ja hoidon tulkintakehykset. Yleisesti lomakkeissa lapsuus ymmärrettiin vaiheena, jolloin lapsi kypsyy ja kehittyy osaavammaksi, itsenäisemmäksi ja kykenevämmäksi. Lapsi on myös haavoittuvainen ja riippuvainen aikuisten huolenpidosta. Lapsuutta lähestyttiin vasu-lomakkeissa siten perinteisen kehityspsykologisen ja sosiologisen tutkimuksen näkökulmasta Lomakkeista näkyi puuttuvan tarkastelu, jossa lapsi nähtäisiin toimijana ja subjektina häntä ympäröivässä maailmassa. Tutkimus osoitti, että lapsella ei tuntuisi olevan myöskään osallisen asemaa suhteessa varhaiskasvatukseen ja jokapäiväiseen arkeensa päivähoidossa. (Alasuutari & Karila 2009, 73, 84–85, 86.)

Tutkimuksessa tarkastelun kohteena olevien lomakkeiden lapsuuden tulkinnoissa painottui myös varhaiskasvatuksen pedagoginen rooli ja tehtävä ja tietynlainen hallinnan tehtävä. Pedagogisen tehtävän ytimenä näytti olevan lapsen kehityksen, oppimisen ja toiminnan tarkastelu ja pyrkimys niiden edistämiseen. Pedagogiseen tehtävään liittyi siten lapsen toiminnan arviointi, vaikka tätä ei tutkituissa lomakkeissa suoraan osoitettukaan. Käytännössä vasu-lomakkeet tuottavat siis varhaiskasvatuksen pedagogiikkaan lapsen kirjallisen ja dokumentoidun arvioinnin. (Alasuutari & Karila 2009, 84–85.)

Edellä mainitun tutkimuksen mukaan pedagogisen tehtävän lisäksi lomakkeista nousi esille yhteiskunnallisen hallinnan tehtävä. Hallinnan tehtävällä Alasuutari ja Karila (2009, 86) viittaavat tapaan, jolla varhaiskasvatus toimii kulttuurisena järkeilijänä ja tuottaa keskusteluja ja tulkintatapoja, jotka säätelevät lasten, vanhempien ja perheiden elämää. Lapsen vasu-lomakkeet näyttivät tuottavan määrittelyjä tavallisesta tai oletetusta tavasta olla ja toimia lapsena ja vanhempana. Näin ollen vasu-lomakkeissa esille tulleet kysymykset ja niiden sisältö asettivat vanhemman ja lapsen tietynlaiseen asemaan suhteessa varhaiskasvatukseen ja lapsen vasun suunnitteluun. Lapsen vasun suunnittelussa vanhemmalla on rooli omaa lastaan koskevissa asioissa, lapsen havainnoijana, tätä koskevan tiedon antajana ja joissain tilanteissa myös lapsen näkemysten välittäjänä. Vanhemman rooli rajautui asioihin, jotka koskevat hänen lastaan yksilönä. Vanhemman ei oleteta puuttuvan lapsiryhmän kasvatuksen kysymyksiin tai esimerkiksi päiväkodin toimintaan yleisemmin.

Tässä opinnäytetyössä tutkimustuloksissa perheiden mielestä rajan veto on summittaista eikä välttämättä kerro tarkasti todellisuutta. Vanhemmat olivat myös yksimielisiä siitä, että eri vuosille pitäisi olla omat kohdat, mihin kirjataan lapsen senhetkisen kehityksen kulku. Kuten tuloksista ja johtopäätöksistä voi todeta, lapsikohtainen vasu-lomakkeen sisällön suunnittelu perheiden kanssa tulevaisuudessa on monitahoinen prosessi, joka vaatii kärsivällisyyttä kaikilta tahoilta.

Pari vanhempaa ehdotti, että vasu-lomake tulisi täyttää sähköisesti. He kertoivat, että lomakkeella vanhemmat laatisivat lapsikohtaisen vasun yhdessä kasvattajien kanssa sähköisessä muodossa. Ehdotus oli erittäin mielenkiintoinen ja yllättävä, mutta nykyaikainen. Suunnitelma on varteen-

otettava ja kehityskelpoinen. Ehdotuksena oli, että vanhemmilla voisi olla sähköinen reissuvihko esimerkiksi Wilma tai Helmi, jonka kautta vanhemmat saisivat päivittäistä tietoa varhaiskasvatuksesta ja jossa he voisivat täyttää sähköisen lomakkeen. Käytännön ja teorian näkökulmasta idea on erittäin hyvä ja asiaa tullaan työstämään eteenpäin.

Uuden lapsikohtaisen vasu-lomakkeen kehittäminen ja työstäminen valmiiksi jatkuu näiden tulosten ja johtopäätösten pohjalta. Kunnan varhaiskasvatuksen moniammatillisen työryhmän aihe tulevana kuukausina on lapsikohtaisen vasu-lomakkeiden ulkoasun ja yksityiskohtien hiominen. Kunnan lapsikohtaisen vasu-lomakkeen sisällön suunnittelu kasvatuskumppanuudessa toteutui erinomaisesti.

8.1 Oma oppiminen

Keskustelevan varhaiskasvatuksen työn tavoitteena ja edellytyksenä on saada aikaan luottamuksellinen ja toimiva asiakassuhde. Kasvattaja kohtaa asiakkaan kuuntelemalla ja pyrkii aitoon dialogiin. Ongelmat ratkotaan yhteistyössä perheen kanssa ja kasvattaja kartoittaa valmiiden voimavarojen kautta ratkaisua. Toivotaan, että lapsi nähtäisiin toimijana ja subjektina häntä ympäröivässä maailmassa. Vuorovaikutus lapsen ja perheen kanssa on tärkeimpiä keinoja varhaiskasvatuksessa. Kasvattajan rooli ja vuorovaikutustaidot ovat päiväkodin kasvattajan ammatissa keskeisiä elementtejä. Vuorovaikutus on niin ikään työn kohde, koska työssä kiinnitetään huomiota ilmiöihin ja seikkoihin, jotka näyttäytyvät ihmisten välisessä vuorovaikutuksessa.

Sosionomi kohtaa asiakkaan kuuntelemalla ja pyrkii aitoon dialogiin. Ongelmat ratkotaan yhteistyössä asiakkaan kanssa ja sosionomi kartoittaa valmiiden voimavarojen kautta ratkaisua. Sosionomin on tärkeä oppia verkostoituminen eri tahojen kanssa. Sosionomin tärkeät arvot on avoimuus, tasa-arvo, kuunteleminen, aito kohtaaminen, kunnioittaminen, aito läsnäolo, dialogi ja luottamus.

Tutkimus osoitti, että tärkein arvo vuorovaikutuksessa toisten ihmisten kanssa on erilaisuuden kunnioittaminen. Pitää osata kuunnella ihmisiä todella tarkasti. Keskustelutilanteessa seurataan muiden reaktioita ja huomioidaan heidät, eikä vain tuoda omia mielipiteitä esille. Muiden mielipiteitä tulee arvostaa, vaikka ne olisivat vastakkaiset omien mielipiteiden kanssa.

Yhteistyö varhaiskasvatuspäällikön kanssa toimi hyvin ja kaikkien osapuolten roolit tukivat työskentelyn tavoitteita. Saavutettiin molemmanpuolinen luottamus, ja asioiden eteenpäinvieminen oli dialogista. Päällikön tuki tutkimusta kohtaan oli kannustava, mikä oli tutkimuksen sisällön kannalta merkityksellistä. Opinnäytetyö sujui hyvin ja joustavasti. Työn tulokset kertovat siitä, että lapsikohtaisen vasu-lomakkeen sisällön suunnittelu kasvatuskumppanuudessa on saatu hyvään alkuun ja sen toteuttamistyötä kannatta jatkaa.

LÄHTEET

- Aaltonen, R. & Lehtinen, T. 2008. Havainnointi ja pedagoginen tuki 3–5-vuotiaiden lasten varhaiskasvatuksessa. Helsingin kaupungin sosiaalivirasto. Viitattu 30.1.2013.
http://www.socca.fi/files/486/Havainnointi_pedagoginen_tuki_varhaiskasvatuksessa_2008.pdf
- Alasuutari, M. 2004. Kuka lasta kasvattaa? Tampere: Tammer-Paino.
- Alasuutari, M. & Karila, K. 2009. Lapsuuden ja lapsen tulkinnat lapsikohteisissa varhaiskasvatussuunnitelmissa. Teoksessa Alanen, L. & Karila, K. (toim.) Lapsuus, lapsuuden instituutiot ja lasten toiminta. Tampere: Vastapaino, 70–88.
- Alasuutari, P. 2011. Laadullinen tutkimus 2.0. Neljäs. uud. p. Tampere: Vastapaino.
- Bronfenbrenner, U. 2002. Ekologisten järjestelmien teoria. Teoksessa Vasta. R. (toim.) Kuusi teoriaa lapsen kehityksestä. 2. painos. Suomi: Oy UNIPress Ab, 221–288.
- Eskel, P. & Marttila, M. 2013. Osallisuuden kokemus osana yhteisöllisyyttä. Teoksessa Marjanen, P. Marttila, M. & Varsa, M. Pienten piirissä - yhteisöllisyyden merkitys lasten hyvinvoinnille. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Heikka, J., Hujala, E. & Turja, L. 2009. Arvioinnista opiksi, Havainnointi, arviointi ja suunnittelu varhaispedagogiikassa. Helsinki: Multiprint Oy.
- Heikkinen, H., Rovio, E. & Syrjälä, L. 2007. Toiminnasta tietoon - toimintatutkimuksen menetelmät ja lähestymistavat. Helsinki: Kansanvalistus-seura.
- Hirsijärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2005. Tutki ja kirjoita. 11. painos. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.
- Hirsijärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2007. Tutki ja kirjoita. 13. osin uud. p. Helsinki: Tammi.
- Hujala, E. Puroila, A-M. Parrila-Haapakoski, S. & Nivala, V. 1998. Päivähoidosta varhaiskasvatukseen. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.
- Hujala, E. Puroila, A-M. Parrila, S. & Nivala, V. 2007. Päivähoidosta varhaiskasvatukseen. Hyvinkää: T-Print.
- Huhtanen, K. Jaakkola, T. Löytynoja, A. Nikkilä, M. Salo, J. & Viitanen, J. 2009. HermAnnin varhaiskasvatussuunnitelma. pdf-tiedosto. Viitattu 4.3.2013. http://www.palkane.fi/media/sos_Hermanni_2010.pdf

Härkönen, U. 2008. Teorian ja tutkimuskohteen vuorovaikutus – Bronfenbrennerin ekologinen systeemiteoria ihmisen kehittymisestä. Joensuun yliopisto. Savonlinnan opettajankoulutuslaitos. pdf-tiedosto. Viitattu 12.2.2013.

<http://sokl.uef.fi/verkkojulkaisut/monitiet/pdf/harkonen.pdf>.

Kalliala, M. 2012. Lapsuus hoidossa? Aikuisten päätökset ja lasten kokemukset päivähoitossa. Helsinki: Gaudeamus.

Kanninen, K & Sigfrids, A. 2012. Tunne minut! Turva ja tunteet lapsen silmin. Jyväskylä: PS-kustannus.

Karila, K., Kinos, J. & Virtanen, J. 2001. Varhaiskasvatuksen teoriasuuntauksia. Jyväskylä: PS-kustannus.

Kaskela, M. & Kekkonen, M. 2011. Kasvatuskumppanuus kannattelee lasta - Opas varhaiskasvatuksen kehittämiseen. Porvoo: Bookwell Oy.

Kaskela, M. & Kekkonen, M. 2006. Kasvatuskumppanuus kannattelee lasta - Opas varhaiskasvatuksen kehittämiseen. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.

Kaskela, M & Kronqvist, E-L. 2012. Niin ainutlaatuinen. Näkökulmia lapsen yksilölliseen varhaiskasvatussuunnitelmaan. 3.painos. Tampere: Juvenes Print.

Kaskela, M. & Välimäki, A-L. 2006. Varhaiskasvatus, tietoa pienten lasten vanhemmille. pdf-tiedosto. Viitattu 1.3.2013. <http://www.thl.fi/thl-client/pdfs/f700d1fd-4540-47de-9d69-ae439f0731f5>

Kekkonen, M. 2009. Vanhempien näkemyksiä varhaiskasvatuksen kehittämiseksi. Teoksessa Lammi-Taskula, J. Karvonen, S & Ahlström, S. (toim.) Lapsiperheiden hyvinvointia 2009. Helsinki: Yliopiston kirjapaino, 162–173.

Kekkonen, M. 2012. Kasvatuskumppanuus puheena. Varhaiskasvattajat, vanhemmat ja lapset päivähoiton diskursiivisilla näyttämöllä. Helsinki: Terveystieteiden tutkimuskeskus. Tutkimus 72/2012. Väitöskirja.

Kiiskinen, J. & Korpi, K. 2011. Vanhempien osallisuus Lastentalon päiväkodissa. Keski-Pohjanmaan ammattikorkeakoulu. Sosiaalialan koulutusohjelma. Opinnäytetyö.

Kurki, L. 2000. Sosiokulttuurinen innostaminen. Tampere: Osuuskunta Vastapaino.

Kyrönlampi-Kylmänen, T. 2010. Lapsen hyvä arki. Hämeenlinna: Kariston Kirjapaino Oy.

Laki lapsen päivähoitosta. 2 a § (25.3.1983/304). Viitattu 13.4.2013.

<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1973/19730036>

Laki lapsen päivähoidosta. (muut. 630/1991). Viitattu 19.4.2013.
<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1973/19730036#a5.4.1991-630>

Laki lapsen päivähoidosta 11 a §:n 1 (HE 322/2010). Viitattu 19.4.2013.
<http://www.finlex.fi/fi/esitykset/he/2010/20100322>

Laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista 22.9.2000/812. Viitattu 11.2.2013. <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2000/20000812>

Lammi-Taskula, J. Karvonen, S. & Ahlström, S. 2009. Lapsiperheiden hyvinvointi. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinninlaitos.

Leino, A. 2006. Kasvatuskumppanuus päiväkodissa - vanhempien ja lastentarhanopettajien näkemyksiä ja kokemuksia lapsikohtaisista hoito- ja kasvatussuunnitelmakeskusteluista. Helsingin yliopisto. Käyttäytymistieteellinen tiedekunta. Soveltavan kasvatustieteen laitos. Kasvatustieteen (varhaiskasvatus) koulutus. Pro gradu -tutkielma.

Niekka, S. 2010. Lapsen henkilökohtainen varhaiskasvatuslomake. Kasvatustieteen tutkimuskeskustelulomakkeen kehittäminen päiväkodissa. Jyväskylän ammattikorkeakoulu. Sosiaalialan koulutusohjelma. Opinnäytetyö.

Ranto, A. 2011. KASVUA KIRJAAMISEN KESKELLÄ? Dokumentoinnin merkitys päiväkodissa kasvatushenkilöstön puheessa. Tampereen yliopisto. Kasvatustieteiden yksikkö. Kasvatustiede. Pro gradu -tutkielma.

Perusturvalautakunta. 2009. Hyvää päivähoitoa. Pälkäneellä parasta aikaa. Varhaiskasvatussuunnitelma. pdf-tiedosto. Viitattu 4.3.2013.
http://www.palkane.fi/media/sos_Vasu_27.10.2009.pdf

Sarajärvi, A. & Tuomi, J. 2009. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. 5. uud. i. Helsinki: Tammi.

Saukko, K. 2013. Käyttäjäkertomusten kerääminen erityistä tukea tarvitsevilta loppukäyttäjiltä Learning café-menetelmän avulla. Tampereen ammattikorkeakoulu. Tietojärjestelmäosaamisen koulutusohjelma, ylempi AMK. Opinnäytetyö.

Skolverket. 2011. Läroplan för förskolan Lpfö 98. Reviderad 2010. Helsinki: Edita.

Sosiaali- ja terveystieteiden tutkimus ja kehittämiskeskus. 2005. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet. Oppaita 56. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.

Sosiaali- ja terveystieteiden tutkimus ja kehittämiskeskus. 2006. Varhaiskasvatus. Tietoa pienten lasten vanhemmille. Esite. pdf-tiedosto. Viitattu 14.4.2013.

<http://www.thl.fi/thl-client/pdfs/f700d1fd-4540-47de-9d69-ae439f0731f5>

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Kasvun kumppanit. Lasten hyvinvointia vahvistamassa. 2013. Viitattu 14.4.2013.

http://www.thl.fi/fi_FI/web/kasvunkumppanitfi/lait/varhaiskasvatus/linjauvat/vasu-asiakirja

Tieto- ja menetelmäpankki. 2011. Yhteistoiminnallinen seminaari. Lahden ammattikorkeakoulu. Viitattu 6.2.2013.

<http://www.lpt.fi/tykes/index.php>

Turja, L. 2011. Varhaispedagogiikan lähtökohdat. Lasten osallisuus varhaiskasvatuksessa. Teoksessa Hujala, E. & Turja, L. 2011. Varhaiskasvatuksen käsikirja. Jyväskylä: PS-kustannus, 41–53.

Valtioneuvoston periaatepäätös varhaiskasvatuksen valtakunnallisista linjauksista. 2002. Sosiaali- ja Terveysministeriön julkaisuja 2002:9. Helsinki: Sosiaali- ja Terveysministeriö. pdf-tiedosto. Viitattu 13.4.2013.

<http://pre20031103.stm.fi/suomi/pao/varhais2/kasvatus.pdf>

Hei!

Opiskelen Hämeen ammattikorkeakoulussa sosionomi (AMK) tutkintoa ja nyt olen opiskelussani opinnäytetyövaiheessa. Opinnäytetyön aihe on lapsikohtaisen varhaiskasvatussuunnitelmalomakkeen sisältöjen suunnittelu kasvatuskumppanuudessa.

Kyseessä oleva varhaiskasvatussuunnitelmalomake on osa lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaa ja se toimii päiväkodin kasvattajien työvälineenä.

Oheisen kyselylomakkeen avulla haluaisin teidän apuanne lomakkeen kehittämiseen.

Kyselyn voi palauttaa päiväkotiin 28.6.2013 mennessä.

Heidi Rantala

Sosionomi-opiskelija

heidi.m.rantala@suomi24.fi

p. 050 4135972

KYSYMYKSIÄ PERHEELLE

1. Mitä mielestänne lapsikohtaisen varhaiskasvatussuunnitelmalomakkeen tulisi sisältää?
2. Mitä asioita pidätte tärkeinä lapsikohtaisessa varhaiskasvatussuunnitelmalomakkeessa?
3. Mitä asioita pidätte tarpeettomina lapsikohtaisessa varhaiskasvatussuunnitelmalomakkeessa?
4. Miten lapsen osallisuuden tulisi näkyä varhaiskasvatussuunnitelmalomakkeen sisällössä?
5. Mitä tulisi kehittää lapsikohtaisen varhaiskasvatussuunnitelmalomakkeeseen?

Facebook-tiedote

Moikka,

Anteeksi, kuin näin kesällä teitä häiritsen, mutta lähestyn tärkeällä asialla. Olisiko mahdollista pyytää teidän perhettänne vastaamaan muutamaan kysymykseen?

Opiskelen Hämeen ammattikorkeakoulussa sosionomiksi (AMK) ja nyt olen opiskeluni opinnäytetyövaiheessa. Opinnäytetyön aihe on lapsikohtaisen varhaiskasvatussuunnitelmalomakkeen sisältöjen suunnittelu kasvatuskumppanuudessa.

Varhaiskasvatussuunnitelmalomake on osa lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaa ja se toimii päiväkodin kasvattajien työvälineenä.

Kyselylomakkeen avulla haluaisin teidän apuanne tämän lomakkeen kehittämiseen. Minulla olisi viisi kysymystä, joihin toivoisin vastauksia. Olisin erittäin kiitollinen, jos suostuisitte opinnäytetyön kehittämiseen. Sopsisiko minun tuoda teidän perheellenne täyttäväksi tämä lomake?

XX 9.6.2013

Heidi Rantala

Tervetuloa päiväkotiin suunnittelemaan vasu-lomakkeen sisältöä yhdessä päiväkodin kasvattajien kanssa tiistaina 27.8.2013 klo 18-n.19

Opiskelen Hämeen ammattikorkeakoulussa sosionomi (AMK) tutkintoa ja nyt olen opiskelussani opinnäytetyövaiheessa. Olen tekemässä opinnäytetyötä aiheesta: Lapsikohtaisen varhaiskasvatussuunnitelmalomakkeen sisältöjen suunnittelu kasvatuskumppanuudessa.

Opinnäytetyön tutkimustehtävänä on selvittää, millaisia näkemyksiä vanhemmilla, lapsilla ja päiväkodin kasvattajilla on vasu-lomakkeen sisällöstä. Opinnäytetyön tutkimus- ja kehittämistoiminnan tavoitteena on **ajankohtaistaa vasu-lomake**.

Learning café on työskentelymenetelmä, jossa yhdessä luodaan ideoita. Työskentely tapahtuu yhteistyössä niin, että jokainen osallistuja voi tuoda esiin omat ajatuksensa. Menetelmän keskeinen ajatus on, että sen avulla voidaan jakaa kokemuksia, luoda uutta tietoa ja rakentaa yhteisiä näkemyksiä. Keskustelu on vapaamuotoista ja avointa.

Tervetuloa mukaan

XX 14.8.2013

Heidi Rantala
Sosionomi-opiskelija

KASVATTAJILLE JA VANHEMMILLE/VANHEMPAINILTA

LEARNING CAFE -ILLAN KYSYMYKSET

1. Mitä mielestänne lapsikohtaisen varhaiskasvatussuunnitelmalomakkeen tulisi sisältää?
2. Mitä asioita pidätte tärkeinä lapsikohtaisessa varhaiskasvatussuunnitelmalomakkeessa?
3. Mitä asioita pidätte tarpeettomina lapsikohtaisessa varhaiskasvatussuunnitelmalomakkeessa?
4. Miten lapsen osallisuuden tulisi näkyä varhaiskasvatussuunnitelmalomakkeen sisällössä?
5. Mitä tulisi kehittää lapsikohtaisen varhaiskasvatussuunnitelmalomakkeeseen?

RYHMÄHAASTATTELUKYSYMYKSET LAPSILLE

1. Mikä on mukavaa päivähoidossa?
2. Mitä toivotte, että päivähoidossa tehtäisiin?
3. Mistä olisi kiva jutella äidin tai isän kanssa?
4. Millaisista päiväkodissa tapahtuvista asioista haluaisitte jutella äidin kanssa?
5. Millaisista päiväkodissa tapahtuvista asioista haluaisitte jutella isän kanssa?
6. Millaisista päiväkodissa tapahtuvista asioista haluaisitte jutella päiväkodin tädin kanssa?

Tutkimuslupa

XX kunta

Sivistyslautakunta

TUTKIMUSLUPAHAKEMUS

Opiskelen Hämeen ammattikorkeakoulussa ja pääaineeni on Sosiaalipeda-
goginen kasvatus. Haen tutkimuslupaa opintoihin kuuluvan opinnäytetyön
tekemiseksi.

Tutkimustehtävän tavoitteena on selvittää millaisia näkemyksiä 3–5-
vuotiailla lapsilla, heidän vanhemmillaan ja kasvattajilla on lapsikohtaisen
varhaiskasvatussuunnitelmalomakkeen sisällöstä. Kohderyhmän muodos-
tavat lapset, heidän vanhempansa ja päiväkodin kasvattajat.

Tutkimukseen osallistuu kuusi perhettä, kuusi lasta ja kasvattajat ja haas-
tattelu tapahtuu kesä-elokuussa. Opinnäytetyö on tarkoitus valmistua vuo-
den 2013 loppuun mennessä.

Tutkijana sitoudun noudattamaan voimassaolevia tutkimusaineiston säilyt-
tämiseen ja tietosuojalainsäädäntöön muun muassa salassapitosäännöksiin
liittyviä ohjeita. Tutkimukseen osallistuvilla ei ole odotettavissa kielteisiä
seuraamuksia tutkimukseen osallistumisesta. Heillä on myös oikeus jäädä
tutkimuksesta pois milloin tahansa. Lasten vanhemmilta pyydän luvan sii-
hen, että voin ryhmähaastattelun muodossa haastatella heidän lapsiaan.

Uskon, että tutkimuksesta on konkreettinen hyöty kunnan varhaiskasva-
tukselle. Annan mielelläni tutkimuksesta myös lisätietoja, yhteystiedot al-
la.

___ / ___ 2013

Heidi Rantala

050 4135972

heidi.m.rantala@student.hamk.fi

Tiedote lasten huoltajille

ENNAKKOILMOITUS TUTKIMUKSESTA

Opiskelen Hämeen ammattikorkeakoulussa ja pääaineeni on Sosiaalipedagoginen kasvatustieteiden tutkimus. Olen tekemässä opinnäytetyötä aiheesta: Lapsikohtaisen varhaiskasvatussuunnitelmalomakkeen sisältöjen suunnittelu kasvatuskumppanuudessa.

Tutkimustehtävän tavoitteena on selvittää millaisia näkemyksiä 3–5-vuotiaiden lasten vanhemmilla, lapsilla ja kasvattajilla on lapsikohtaisen varhaiskasvatussuunnitelmalomakkeen sisällöstä. Kohderyhmän muodostavat 3–5-vuotiaiden lasten vanhemmat, 3–5-vuotiaat lapset ja ryhmän kasvattajat. Opinnäytetyön valmistuminen toteutuu joulukuussa 2013.

Tutkijana sitoudun noudattamaan voimassaolevia tutkimusaineiston säilyttämiseen ja tietosuojalainsäädäntöön muun muassa salassapitosäännökset liittyviä ohjeita. Annan tarvittaessa tutkimuksesta lisätietoja, yhteystiedot alla. Olen saanut kirjalliset tutkimusluvut kunnasta.

XX

Heidi Rantala
050 4135972
heidi.m.rantala@student.hamk.fi

LUPA TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMISEEN JA SAADUN AINEISTON KÄYTTÖÖN TUTKIMUKSELLISESTI

Hei!

Opiskelen Hämeen ammattikorkeakoulussa sosionomi (AMK) tutkintoa ja nyt olen opiskelussani opinnäytetyövaiheessa. Opinnäytetyön aihe on lapsikohtaisen varhaiskasvatussuunnitelmalomakkeen sisältöjen suunnittelu kasvatuskumppanuudessa. Pyydän lupaa tulla teidän lapsenne päiväkotiin haastattelemaan ja videokuvamaan sekä nauhoittamaan tutkimustani varten.

Sosionomi (AMK) -opiskelija olen vaitiolovelvollinen asioista, jotka tulevat esille tutkimuksen ja haastattelujen aikana.

Pyydän Teiltä lupaa, että opiskelija voi tehdä muistiinpanoja tutkimuksen aikana ja hyödyntää saatua tietoa tutkimuksellisesti. Haastatteluun osallistuneiden henkilöllisyys ei ole tunnistettavissa.

Heidi Rantala
Sosionomi (AMK) -opiskelija

_____ Annan luvan haastattelukäyntien tekemiseen ja saadun aineiston käyttämiseen tutkimuksellisesti.

_____ Annan luvan haastattelukäyntien pohjalta tehdyn aineiston julkaisemiseen anonyymisti.

_____ Annan luvan videokuvaukseen ja nauhoitukseen.

_____ Annan luvan tutkimuksen aineiston käyttöön opintojakson loppuseminaarissa.

Lapsen nimi ja ryhmä

Allekirjoitus ja nimenselvennys

Paikka ja päivämäärä